

LJUBLJANSKI ZVON

OKTOBER

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 10.

Vsebina oktoberskega zvezka:

1. Igo Gruden: <i>V uri hrepenenja</i>	505
2. Igo Gruden: <i>Tiha pesem</i>	506
3. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i> . (Dalje.)	507
4. Igo Gruden: <i>Sama zase</i>	519
5. Rado Murnik: <i>Na Bledu</i> . (Dalje.)	520
6. Rado Murnik: <i>Iz velike dobe</i>	535
7. Oton Župančič: <i>Begunka pri zibeli</i>	542
8. Peter Popotnik: <i>Včlovečenje</i> . (Konec.)	543
9. Janko Glaser: <i>Klopotci</i>	548
10. Dr. Franc Derganc: <i>Henri Bergson</i> . (Dalje.)	549
11. Listek	556

—n—: A. G. Matoš: *Feljtoni i eseji*. — Dr. Jož. Glonar: *Solzna Avstrija*. — O. Ž.: *Narodnost in historizem*. — z. r.: *Vraz-Prešeren*. — Joža Lovrenčič: *Deveta dežela*. — *Matica Hrvatska*.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 6. oktobra 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflova ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruga“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“.

Igo Gruden:

U uri hrepenenja.

1.

O, zdi se mi, da slišim tvoje sanje,
kot zvezde, ki z zenita v noč zvenijo;
pod oknom veter poje melodijo,
narahlo v sen zazibal je kostanje.

O, zdi se mi, da slišim vzdihovanje
samotnih ptičev, ki po vejah spijo;
O, zdi se mi, da rože govorijo,
in roso slišim, kako pada nanje.

O, zdi se mi, da ti pod nebom krožiš,
kot tih metulj nad rožnatimi cveti,
da belo roko mi smehljaje prožiš,

ker slednji prst se kakor žarek sveti;
o, zdi se mi, da slišim srce tvoje:
kot zlata struna mi pod oknom poje.

2.

Ti si kot roža sladka in opojna,
ki se v ljubezni moji solnčni greje;
ti si kot veter, ki čez polje veje,
v njem moja duša — bilka nepokojna.

Ti si kot mavrica, ki pestrobojna
se pod oblaki v svežih barvah smeje;
pod njo brezdanje jezero — srce je,
ki v njem odsevaš tiha in pokojna.

O, kamor gledam, vidim te povsodi;
v drhteči bilki, v vetru, ki jo boža,
v dehteči roži, v mavrici na vodi,

v vsem stvarstvu, ki brezmejno me obkroža,
v atomu slednjem luči, vonja, glasa,
v vesoljstvu večnem brez mejâ in časa.

Kako bi rekel, da Gruden ni pesnik?

Tiha pesem.

Noč je sladka kakor bajka,
trudno-mlačno je obzorje;
mesec — kot srebrna čajka —
preko nêba tiho orje.

Moje misli so pokojne,
kot metulji lahkokrili,
ki nad kelihe opojne
so se tihoma spustili.

In še tišje in vse globje
cveti so zahrepeneli . . .
Na obzorje kot golobje
beli so oblaki seli.

Alojz Kraigher:

Mlada ljubezen.

(Dalje.)

Pri Vêri je Potočnikova Silva na obisku. Zatekli sta se v vrtno lopo in Zorkov Albin se jima je pridružil.

Silva je visoka in sloka ženska, skoraj tako velika kakor njen častilec in nič manj mršava. *Silva*
 Obraz ji je preozek, a ustnice kipeče, zobje še dosti lepi; oči šegave in pametne, a ob enem sladke in zapeljive, črne kakor noč. Tudi lasje so temni, ne pregosti; prsi bujne, vzpričo splošne suhljatosti naravnost izzivajoče, a noge prevelike, meča skoraj brez oblike. Drži se samozavestno, prižigajoč si cigareto za cigareto, s prekrižanimi koleno, v enomer bingljajoč z nogo, butajoč s čizmo ob mizno ploščo.

Vêra je nežna kakor je bila, morda nekoliko bohotnejša, zrelejša. Pogled ji je uslužen in dober, a zelo pogosto je zamišljen; takrat postane strog in trpek, neka obupna odločnost se pojavi v njem.

Opoldne je imela majhen nastop z notarjem. Ko se je bila odpravila k kosilu, ga je srečala na pragu svoje sobe. Bil je majčkeno v zadregi, ker je brzkone že nekaj časa neodločno stal pred vrati; a obenem se ji je zdel vesel in razigran.

„Dober dan, gospodična Vêra!“

Prijel jo je za roko, ki je obležala kakor drobna žemljica med njegovima mesnatima rokama.

„Veste, da še nisem bil do danes v tem svetišču — devičanstva?“

Vêra je bila rdeča in ni vedela, kako ji je. Zorko jo je že večkrat prijel za roko ali se je dotaknil njenih pleč ali njenega života, — saj je bil njen dobrotnik in njen daljnji stric; a to pot je bila stvar kočljivejša.

„Zelo prijazno imate tu. Malo razmetano . . . haha . . .“

Nekaj v njenem izrazu mu ni ugajalo, izpustil ji je roko in stopil proti oknu; a nenadoma se je okrenil in njegov obraz je bil samo še siten, dobrohotno siten:

„Okregati vas moram, gospodična Vêra!“

Vrata so bila ostala odprta; Vêra je stala še vedno poleg praga.

„Pred nekaj dnevi me je obiskala gospa soproga dvornega svetnika Jernejca. Jaz sem bil od doma; Cile je bilo sram; — gospa svetnica pa je imela neko važno stvar; rada bi bila vsaj z vami govorila, da mi sporoči po vas . . . Vam pa se ni ljubilo . . .“

„Nisem se čutila — poklicane.“

„Ali vas ni bila Cila klicala?“

„No — to bi bil vendar posel gospodinje!“

„Gospodinje? Seveda gospodinje! Gospodinje ravno potrebuje hiša. In nekdo mora biti tu, ki ob takih prilikah — sprejema, — reprezentira . . . Vi ste že toliko časa v hiši . . .“

Vêra je zbegana povescila oči in še globlje zardela.

Iz prvega nadstropja je v tem trenutku zaklical Nadin glas:

„H kosilu, gospodična Vêra! — Papa! Papa! Kosilo je na mizi!“

In po stopnicah so zašklopotalo drobne stopinjice.

Notar je bil naenkrat ves v zadregi.

Zardel po vsem obrazu in po vratu, najbrže celo po prsih, je hitel mimo Vêre in si popravljal spotoma nanosnik.

Pri mizi je pa začel takoj sitnariti:

„Kje so kozarci? Kje je solnica? Kje je nož za kruh? Kdaj so bili menjani prtiči? — Vidite, gospodična Vêra? Vi se morate malo žrtvovati gospodinjstvu!“

Vêra je molčala in gledala v svoj krožnik. Zdelo se je, da ji gre posebno v slast; a bile so menda samo njene kretnje močnejše in odločnejše.

Notar se je še enkrat obrnil k nji:

„Po kosilu bi rad govoril z vami, gospodična! Prosim vas, počakajte me!“

Vêra se je ozrla sunkoma in ga pogledala s polnim obrazom:

„Tukaj?“

Notar je imel preobilen založaj solate v ustih, poškilil je k hčerkama in k sinu, če ga ne gledajo, in pokazal z vilicami navzgor v smeri njene sobe.

Vêra se je zopet nagnila nad krožnik in še odločneje zastavila vilice in nož . . . Ko pa je začula zunaj Silvin glas, je mahoma vse popustila in odšla . . .

„Ti si še zmirom stara sanjarka, Vêra!“ — butne Silva z nogo ob mizo, zakrili teatralično z rokama in se vzbne na klopi: „Ženske smo še takšne revice! . . . Kaj pa hočeš brez moža? — Mož je gospodar na svetu. In niti žrtvovati se ne moreš nesebično. On

seveda sprejme tvojo žrtev; a obenem te obsodi in ubije. Če se mu žrtvuješ, si družabno uničena — za vselej!“

Albin zmaje s svojo svetlo glavo in vzklikne z žalostnim pogledom:

„Ne, ne, gospodična! Ravno žrtev je potrebna! Saj ne gre za svet in za njegovo sodbo; za dušo gre, za ravnovesje v duši, za srečo v duši.“

„Paperlapap! Za srečo v duši? Tega ne razumem. To so čenče. To so blodnje . . . neke visoke blodnje . . . Bogve v kakšnih sferah kolovratijo vaše misli, gospod Albin? — gospod Belin? — Vi ste kot metulj=belin. Frči, frči in vzletava v zrak, — pa ga naenkrat zmanjka nekam v višočine . . .“

Silva pomolči in se zagleda s hudomušnimi očmi v nebo; pa se zdajci strese v razposajenem smehu in udari Vêro po kolenu:

„Hahaha, moja ljuba!“ — S prstom pokaže na Albina: „Ko bi poslali detektiva za metuljčkom, — stavim glavo, da bi ga zalotil v sosednem vrtu na lepi cvetki, ki bi jo zapustil kajpada in šel k drugi v goste, ki bi jo spet zapustil in tako naprej . . .“

Albin se v zadregi zlekne in zazeha:

„Oh, gospodična Silva, v naravoslovju dobite trojko! O metuljih še nekaj veste, ampak — človeka ne razločujete od metulja!“

„Človeka? Kaj pa bom s človekom? Moža mi dajte! Tu je zajčja dlaka!“

„Hahaha,“ — se smeje Albin. „Zdi se mi, da ne potrebujete več moje pomoči!“

„Turčin?“ — se zresni Silva in ostrmi nekoliko afektirano. „Ali je Turčin mož? — Mož mora imeti premoženje! Ali me more Turčin preskrbeti?“

Vêra stisne kot v zadregi glavo med ramena, pogleda v kot in brčne z nožico izpod krila:

„Vidiš, Silva, — to-le je razlika: — za človeka se žrtvuješ, moža pa — oslepariš!“

„Oslepariš, kajpada! In to je treba, draga moja! Dajte mi moža, da ga osleparim! Pa če je grd in bradavičast kot krastača, — jaz ga osleparim! Samo bogat naj bo!“

„Saj niste takšna, gospodična Silva! Niti trohice teh lumparij ni v vas! To so še vse sadovi vaših prejšnjih razočaranj in obupavanj. Zdaj ste srečni in zadovoljni, gospodična Silva! Saj žehti iz vas življenje!“

„Jaz sem srečna in zadovoljna? V tem grdem krilu in s to frizuro in v teh pošvedranih čizmah? — Gospod Belin, — vi ste psiholog!“

„Kako se boš ti naplahtala, Silva!“ — se smeje Vêra in ploskne z rokama mimo ušes. „Jaz te že vidim kot hišno gospodinjjo. Otroci smrkavi in umazani. Pri peči se suše plenice in širijo smrad po sobi. In ti — nepočesana in neumita, v obnošeni, povaljani obleki . . .“

„Torej ste me s Turčinom poročili? Hvala lepa za njegov pleničji harem! — Pereat človek, živel — mož!“

„Zakonski mož!“ — popravi Vêra.

„Premožen mož!“ — dostavi Silva.

„Z eno besedo,“ — sklene Albin, „mož, da ga osleparim!“

„Mož, da ga osleparim! Bravo, gospod Belin! Vidiš, Vêra, tudi Belinček se še iztrezne in si poišče — žene, da jo oslepari.“

Albin iztegne noge in si položi dlani na lica:

„Oh, dekleta, — tako mlada še, pa že tako obupana! Ali mora biti ravno harem?“

Silva se nagne k Vêrinemu ušesu ter jo šepetaje vpraša:

„Koliko pa je že Belinček star?“

Ona zmiglje s pleči in objame z ljubečim pogledom svetlo glavo mladega Zorka:

„Nedolžen je kot dete!“

Silva plane spet nazaj in zakrili z roko:

„Kdaj pa ste vi bili mladi, gospod Belinček?“

„Ha,“ se smeje on, „počakajte, da dorasem!“

Silva se nenadoma zagleda v zrak in se zasanja . . .

Za nekaj časa se oglasi Vêra:

„Zakaj me gledate tako očitajoče?“

„Ali ni hotel — papa govoriti z vami, gospodična?“

Ona povesi glavo in zardi ter mu odgovori sama pri sebi: — Bodi zadovoljen, fant, da sem tako neumna!

In Silva plane iz svojih sanj:

„Kako si neumna, Vêra!“ — Nagne se k nji in ji pošepne: — „Starega Zorka vzemi, butelj!“

Vêra še globlje zardi, se umakne od prijateljice in si popravi bluzo:

„Silva, — pozna se ti, da si zaljubljena!“

„Hahaha,“ — se smeje ona in se tleskne z dlanmi po stegnih, „ta je pa resnična! Živela ljubezen!“

„Živela! Živela ljubezen!“

Dana in Nada sta se bili pritihotapili do lope in nepričakovano navalili vanjo:

„Živela! Živela ljubezen!“

Dana je plavolasa in modrooka, bolj okrogla in bolj sanjava. Nada ima kostanjaste lase in rjave oči, je vitkejša in žilavejša ter precej živahnejša.

„Ali je Albin zaljubljen? V katero si zaljubljen, Albin?“

„Vate, Nada!“

Dana se privije k Vêri in ji pošepeta:

„Papa vas je iskal. Bil je v vaši sobi in gledal je s hodnika, če ste na vrtu. Nada ga je vprašala, ali naj gre po vas; pa je jezno odgovoril: — ne! — Kaj vam hoče, gospodična? In zakaj mu je bilo danes naenkrat vse narobe? — Ali se boste vi brigali za kozarce in za prtiče?“

Vêra jo pritisne k sebi in se zagleda v tla:

„Nič ne skrbi, Dana, hudega gotovo ni! Jaz sem bila pozabila...“

— Dekletci poiščeta orodje in se spravita takoj na delo. Nada zabije žice v zemljo, Dana oba količka; izbereta si kroglice in kladiva ter pokličeta na boj. Vêra in Albin igrata z njima; Silva si prinese stol iz lope in sede — z vsem obrazom proti solncu:

„Črna hočem biti, črna kakor satan, — da bo skakal Turčin...“

Vêra je razmišljena in ji ne gre po sreči. Albin se trudi okoli nje in ji daje navodila, a vse skupaj ne pomaga dosti. Ona je sama nase jezna, pa se smeje:

„Saj je vseeno, ali dobiva igro ali jo izgubiva! Krokot je kot življenje; in v življenju smo navajeni, da igre izgubljam.“

„Jaz ne, gospodična Vêra!“ — oporeka Albin.

„Poglavitno je, da si znaš izbrati pravega družabnika!“ — pravi Silva.

„Torej sem jaz slab družabnik?“

„Zanič, gospod Belin, popolnoma zanič!“

A Vêra ugovarja:

„No, čakajte, pa ravno morava dobiti!“

Silva stavi svojo glavo, da izgubita; in Silva ne zapravi svoje glave. — A tudi drugo igro izgubita Vêra in Albin. — Tekom tretje prideta iz pisarne Turek in Tomo.

Turčin skače okoli Silve in ji nagaja. Z roko ji jemlje solnce, ali ga lovi s stekleno lečo ter ji pali z žariščem ustnice; drega jo in žgače ter ji poskuša stol izpodnesti. — Tomo draži igralce, dela

Dana
Nada

508

zmedo in ovira igro; zahteva, naj prenehajo, da se pridružita tudi ona dva. Nalezal se je Turčinove razposajenosti. Sicer ga je malo sram pred Vêro, a strašno rad bi se zaganjal vanjo kakor Turčin v Silvo. V začetku se drži dekletec; a ko ga obe naženeta, se vsili Vêri za učitelja.

Nada hujska:

„S kladivom ga dajte, gospodična! Saj še sam nič ne zna!“

„No, potrpi, Nadica, pa pridem tebe učiti!“

„Gospodična pač ne potrebuje učitelja,“ — razlaga Dana; „saj naju je že večkrat prav pošteno nabrisala. Ampak — bogve, kje so danes njene misli? — V Afriki? V Ameriki?“

Vêra se zdrzne od presenečenja in zardi. Od strani ošine Toma z zbeganim pogledom:

„Hahaha ...“ — se smeje. „Ali vidite otroka? Zdaj me bodo že gojenke vlekli!“

Podjetno privzdigne krilo, postavi nožico na kroglo, zamahne ... rresk — se kladivence odlomi in odleti za lopo. Dana in Nada se zakrohota, Tomo čestita, Albin se jezi:

„Tudi to izgubiva!“

V tem hipu se je Turčinu posrečilo, da je Silvi stol izpodnesel. Haló! Turek beži pred Silvo. Dolg je in neroden; z nogo pobere polovico žic z igrišča. Krik in vrišč za njim. Haló! V trenutku je kroglet pozabljen.

„Lovimo se!“ — predlaga Nada. „Najprej dame! Dame lové gospode!“

Potem love gospodje dame. Turčin Silvo, Albin Vêro, Tomo Dano in Nado. Pa se pomešajo; — Tomo se drvi za Silvo — pa za Vêro — pa za Nado ... Nenadoma ima zopet Vêro pred seboj. Počasi se mu umika; z mežikajočimi očmi se mu smehlja; prste krči kakor kremplje, grozeč mu, da se ga ubrani z njimi ...

„Udarite vendar, saj ne morem več bežati!“

Prignal jo je za lopo v španski bezeg. Mehko vejevje, sočno listje opleta okoli nje. Višnjevi cvetni grozdi lipovke jo božajo po sencih ... Tomo jo nalahko udari in zbeži pred njo ...

A čez nekaj časa sta že zopet v kotu. Tomo jo zagradi za roke in jo pogleda divje ... Njen izraz bi moral biti strog, pa je zadovoljen, le nekoliko preplašen. Glava se ji umika med ramena in je sklonjena, da ji gledajo oči naivno izpod obrvi ...

Ko jo preganja tretjič, se mu umika s strategično previdnostjo in noče v kot. On pa jo z umetniško prevejanostjo prisili vanj ...

A ko ji gleda v malo zbegane, proseče oči, se zdajci zdrzne in odstopi . . .

„Ali jo vedoma naganjam v ta kotiček?“ — se vprašuje sam pri sebi. „Kaj hočem z njo?“ —

Četrtrič je surov . . . Pritisne jo v grmovje; z levico ji zgrabi brado, z desnico tilnik, pa ji poljubi usta in jih izsreblje kakor sladko oranžo . . .

„Haló, Turčin, pojdiva še midva v kot!“ — zavpije Silva.

Tomo plane od Vêre in se zakadi za Silvo.

Vêra steče v lopo. Nasloni se na mizo in si zakrije obraz z rokama — in si ni na jasnem, ali je srečna, ali je nesrečna . . .

— Novi gostje so na vrtu. Gospa Mila s svojimi trabanti, z otrokoma in s pestunjo; Žitnikova mati; gospodična Julija Kadivčeva, učiteljica in Milina prijateljica, ponosna, a grda ženska; notar Zorko sam.

Tomo steče k materi:

„Lepo je, da si prišla!“

„Kako pa si rdeč in potan?“ — Z robcem ga obriše po obrazu in mu s prsti počese kodre. On pa se zasmije:

„Ha — to je od naporov v notarjevi pisarni!“

„Kajneda? Ti si mi tičko!“ — se nasmehne ona in se ozre z iščočimi očmi po vrtu.

„Gospodična Vêra! Kje je gospodična Vêra?“ — zakliče Zorko.

Mila priteče k njemu:

„Kaj pa hočeš? Čemu pa potrebuješ gospodično Vêro?“

Oče jô začudeno pogledá iznad nanosnika, pa se obrne proč in stopi proti Vêri, ki se je pojavila na pragu lope:

„Gospodična!“ — S skokom je pri nji. „Prosim, gospodična Vêra, tecite k Cili in naj vam pomaga, pripraviti malo južino! Precej obilno! Surovega masla, sira, gnjati, klobas — in kar je ravno pri rokah! Pa nekaj vina! Butelj! In piva! Ono dolgo mizo pod verando pognite in razpostavite vse nanjo; potem jo kar sami prenesemo na vrt. Kolikor mogoče hitro, gospodična! Prosim, gospodična Vêra!“

Vêra je razgreta v lica, lasje so ji malo razmršeni, oči ji plamené; roke ji igrajo z zlomljenim kladivcem, ki je je pobrala pod lipovko. Kreta se dostojanstveno, brez vse zadrege; notar je kar vesel pogleda nanjo.

Žitnikova mati se ji ljubeznivo nasmehlja:

„Ali ste igrali, gospodična Vêra?“

„Tako sem bila, da sem kladivo zlomila!“

Mila se namrdne:

„Hm — gospodična! Odkod naenkrat ta divjost?“

„Divje treba igrati, to je pravo!“ — se oglasi medicinec Živko Senica, prvi častilec zdravnikove gospe. „Nekoliko divjosti bi tudi vam ne škodilo, milostiva!“

Mila ga pogleda mežikujoče, s komaj skrito prezirljivostjo:

„Hvala za poduk, gospod Senica!“

„Zdaj pa — gospodična Vêra!“ — sili Zorko.

Vêra se oprosti pri družbi in se odpravi. Mila se obrne k njej:

„Ali se kaj razumete, gospodična? Grem pomagat?“

„Hvalā, milostiva! Toliko se že razumem!“

Zorko ploskne z rokama, se zagleda iznad nosnika v hčerko ter ji nagajivo pokima:

„Ali je to takšna umetnost?“

Družba je precej živahna. Mila je razsrjena; in kadar je razsrjena, je še posebno zgovorna in zabavna. Njeno ponosno oko je še ponosnejše; njena krasna postava je še veličastnejša, še bolj pokončna. A danes ji gre vse narobe.

Živko Senica očitno koketira z Julijo Kadivčevo, ki ima prevelike in predebele ustnice in ogromno čelo. Že dolgo je skrivaj zaljubljena v Senico in se zmirom le s težavo brzda, da ji oči ne uhajajo za njim. On je krasen fant; visok, močan, popolnoma obrit in skrajno eleganten. Popoldne ga je bil nekdo dražil radi Mile in hotel staviti z njim, da pri nji ničesar ne doseže. Pripovedoval mu je, da nji — sploh ni za moškega. Ona koketira in si lovi častilce zgolj iz nečimernosti ter iz nevoščljivosti do drugih žensk. Baje se je hvalila, da možu že poldrugo leto ni dovolila niti suhega poljuba . . . Senica je na tihem škrtal s svojimi lepimi zobmi in se je zarotil, da Mile prav gotovo ne bo zaman oblegal . . .

Milin drugi častilec je Ivan Lesnik, odvetniški koncipijent, plešast mladenič, z bleščečimi stekli na očeh in s pristrizženimi brki. Večen smehlaj mu leži na obrazu; roki mu tičita vztrajno v hlačnih žepih; kreta se nekoliko brezobzirno, a z zavestjo, da je njegova zunanost naravnost aristokratska. In tudi on poskuša zanemarjati svojo damo. Drži se njenih otrok in lovi s pogledi njeno — pestunjo. Roza je majhna in drobna, jako srčkana plavolaska. V njenih očeh je izkušnja in razumevanje — in mnogo poželjivega obetanja.

Fran Debevec, tretji trabant in vladni koncipist, je frakar kakor ona dva, prtljikave postave z drobnimi korakci in s starikavim

obrazom. Pridružil se je Dani in Nadi in krocketira z veliko vnemo. Nad čelom mu vihrajo bujni kodrasti lasje; desni kazalec mu neumorno žuga in šolmoštruje, jezik se mu zatika od preneglih svetov in navodil.

Gospa Žitnikova kramlja z notarjem. Mila stoji poleg njiju, a brez posebnega zanimanja. Obrača se na peti in se ozira okoli, kritično motreč posamezne gruče. Na tihem se jezi na Julijo Kadivčevo, ki je z vsem oprsjem nagnjena k Senici in ki ji gorijo lica in oči. Lepa je ta, si misli Mila, — tudi grde ženske so lahko nevarne! In z zlobno zadovoljnostjo ugiblje, kako se osveti svojemu častilcu.

Albin igra. Tomo se je umaknil s Silvo in Turkom v lopo. —

— „Krasno ste napravili, gospodična Vêra! Ali je imela vse te zaklade Cila v shrambi?“

„Ah, papa, saj ni tako daleč do špecerije!“ — zavrača nekoliko zagrizeno Mila očetovo zahvalo.

Notar sedi med Vêro in gospo Heleno in kima zadovoljno z glavo:

„Vidite, gospa, človek zmirom misli: — gospodinje nimam! . . . In si ne znam pomagati! . . . In tu se mi nenadoma odkrije: — talent pod lastno streho!“

Mila se zasmije:

„Ah, papaček, od kdaj pa ti talentov iščeš?“

Zorko jo strogo pogleda in se obrne zopet k Žitnici:

„Praktičen talent!“

Razpoloženje v družbi je nekoliko napeto. Gostje čutijo sovrážnost med očetom in hčerko; slutijo, da bijeta skrivnosten boj. Žitnikovi materi je zmirom bolj nerodno. Toliko časa se je izogibala vse družbe; danes se je dala izvabiti — in zdaj se ji polagoma jasni, da je bila namenoma zapeljana, njena lahkoverna zaupljivost izkoriščena. Mučna neprijetnost jo obhaja. Ali je mogoče, da kuje Mila iznova oni prismojeni načrt, ki ga je bila gospa Helena pred dvema letoma samo slutila, pa ji je bila že ta slutnja prizadela toliko osramočenja? . . .

Vêra je prelepa v svoji gospodinjski brižnosti. Lica ji žare, oči se ji moko svetijo. Nemogoče je, da bi ne videla in ne čutila Zorkovih namenov. Ali jih je vesela? Ali je že odločena ravnati po Silvinem nasvetu? — Zgovorna je in duhovita; Milini kavalirji jo oblegajo z očmi in s komplimenti. Lepi Živko strmi od presenečenja nad njeno lepoto. Njegove oči so izdale Julijo Kadivčevo in so se

polastile Vêre. Kadivčeva pa je onemela in njen stari hladni ponos ji je iznova osenčil lice. — Vêrin pogled je nerazrešna zagonetka. Govori s Senico in se šali z njim, pa ga ne vidi. Pogled ji je uprt v daljavo, ko da je vse okoli nje prozorno in ko da se ji blešči od neizmerno svetle luči tam v neskončnosti. Ali je pa mogoče uprt sam vase? Ali je ona svetla luč v globini njene duše? . . .

Mili je trenutkoma od zavisti spačen lepi obraz. S pomembnimi pogledi išče prijateljice Julije, ki jo popolnoma razume, a se samo ošabno mrda in se obrača proč.

Družba v lopi je živahnejša, razposajenejša. Tam je že tudi Albin z Dano in Nado, ki sta najglasnejša. Silva in Turčin silita že k petju. Ta ali oni se prikaže zdaj pa zdaj na pragu in se pošali preko vrta k prvemu omizju.

Če se ozira Vêra v lopo, je njen pogled naenkrat zopet jasen, kakor bi se bil povrnil s potovanja domov. In Mila se ji vsakokrat s hudobnim zadoščenjem nasmehlja.

„Živela gospodinja! Živela!“ — Iz lope je čuti trkanje s kolarci. Silva pogleda skozi vrata in zavpije:

„Pri nas napijamo današni gospodinji! Bog te živi, Vêra!“

„Živela, gospodična Vêra!“ — poprime takoj Senica. In notar poskoči:

„Bog živi našo mlado gospodinjo!“

Mila se nakremži; s kislim nasmeškom se obrne k Vêri:

„Gospodična bi bila menda v lopi bolj domača! Če se vam skomina za prijatelji tam notri . . .“

„Ali nima tudi tu prijateljev?“ — plane Zorko ves razkačen.

In Mila ostrmi:

„Ali sem kaj takega trdila?“

„Mojih krogov ti ne boš več mešala, to si zapomni!“ — Pa se obrne k Žitnici: — „Gospa Helena, — oprostite! Človek je nagle jeze . . . Kmet je kmet, kaj hočete!“

Zorko je gorenjski sin in se ni nikdar znal posebno brzdati. A njegova hči si je zmiróm domišljevala, da je popolna dama. In vendar . . . Vsa rdeča se obrne k Senici; ošabno vprašujoč je njen pogled: — Ali mi ne boš pomagal? — On poskoči kakor v šali in si začne vihati rokave . . . In notar se mu nasmehne:

„Bog vas živi, gospod Senica! — Vi pa, gospodična Vêra, nikar ničesar ne zamerite! Jaz trdno upam, da mi ostanejo vaše gospodinjске zmožnosti — ohranjene za vselej! Živela, gospodična Vêra!“

In zopet trkanje s kozarci ter nazdravljanje. — Vêra je za trenotek vsa v zadregi, bleda in prepadla: — Ali je bila to snubitev? Trdnò upam, da mi ostanejo vaše gospodinjske zmožnosti — ohranjene za vselej! — Ali bi bil Zorko res pripravljen, vzeti njo za ženo? — njo, naivnico, ki bi si ne bila nikdar niti v sanjah poželega časti in blagostanja tako odlične meščanske gospodinje? — A ko se ozre v preplašeni, od presenečenja zijalasti obraz gospe zdravnice, se ji mahoma zazdi vse skupaj tako neizmerno smešno, tako prismojeno, da se ji prsi stresejo v prikritem smehu, mišice v obrazu ji zaigrajo v vsi prefrigani porednosti in se zasmejejo in se zakrohočejo v otroško razbrzdani mimiki:

Kaj pa mi hočete, gospoda? Ali vam jaz kaj hočem? — Ali nisem samo vesela in razposajena? Hahahaha . . . hahahaha . . . Ali me je briga, kaj bo jutri? — Danes skakajmo in rajajmo in vriskajmo! Juhej, gospoda! Hahahaha . . . Ničesar ne zahtevam od vas, gospod koncipist Debevec! Tudi od vas ne, gospodična Julija! In ne od vas, prelepi gospod Senica! In vam se klanjam, milostna; ničesar nočem od vas! In ne od vas, gospod Ivan Lesnik, ki se vam ližejo oči za Rozo! Hahahaha . . . Moje spoštovanje, gospa Helena, mati onega nevernega Tomaža, ki odpira stare rane! — In kaj bi z vami, gospod notarijuš? Hahahaha . . . hahahaha . . . Ničesar ne želim od vas! V Ameriko zaplešem, v novi svet na novi ples! Hahahaha . . . hahahaha . . . Čemu potem prepir in jeza in sovraštvo? Hurá življenje! Pereant skrb in žalost! Pijmo, dragi moji! do dna, gospoda! Hahahaha . . .

Vêra je bila šele nedavno v družbi s Silvo odkrila svojo nadarjenost za mimiko. Prijateljica se je rada spakovala in je šemila svoj obraz, da je zabavala okolico. Pa je nekoč nenadoma poskusila še Vêra svojo srečo. Čisto nepričakovano — intuitivno — so ji bile začele igrati mišice na obrazu: — predstavljala je solnčni vzhod in lunin mrk, vihar in blisk in mavrico, žalost in veselje, vrisk in srd. In zdaj je bila ravno tako nenadoma —, da se niti sama ni zavedala, odkod in kdaj sta ji prišla ideja in pogum: — iz razposajenosti? — iz zdvojenosti? — začela glumiti cel mimičen monolog.

Mladi gospodje ploskajo in se smejejo vsi razigrani in očarani od prirsčne šale, ki ji seveda niso razumeli vsebine in se jim je zdela le vesel poskus, razvedriti družbo.

Mila gleda vprašujoče. V očeh ji utriplje smeh; vendar si ne upa z njim na dan.

* Tak je bil prvotni načrt povelj v starem romānu "Gru, oči pihovnika Ivana Grua. Navdih obraz, "kako da se je nekako bliska. In govoril poseb v besedi angleško + francosko. A mi ne jme besede jezikov nimal. Slast je bila biti v njega bližini

Pa jo pogleda Vêra izpod obrvi, prav pohlevno in proseče, — in mišice v obrazu ji iznova zaigrajo:

Milostna, nikar se ne jezite! Ali ne vidite, da vam ničesar nočem? Nič, nič, nič! Prav nič! Prav nič! Kaj pa bi s tem starim dedcem? Spravite ga! Le spravite ga! V denarnico! Ali v skrinjo! Kamor hočete! Tak starin je bankovec, papirnat bankovec! In kaj bi — kaj pa bi jaz z bankovcem? Jaz hočem fanta! Mladega in lepega! Juhej! — Ah, milostna, zdaj se smejete! Hahahaha . . . hahahaha . . . Zdaj sva prijateljici, kaj ne? Smejiva se! Smejiva se! Hahahaha . . . hahahaha . . .

In smeh narašča okoli mize in narase v pravi orkan veselja in razigranosti. Mila si briše solze in se vsa trese od krohota in se s skrbjo prijemlje za prenapeti moder.

Edini Zorko je resen in malo jezen. On sedi skoraj za hrbtom Vêre, ki se je kolikor mogoče obračala od njega proč. In ker dovolj ne vidi, ne razume; in ker se Mila smeje, se on srdi . . .

Razun Mile razume položaj samo gospa Helena. In tudi ona le približno slutí, da je bil Zorko Vêro — snubil, in da ga je ona ravnokar precej grdo — odbila. A gospa Helena je zadovoljna. S skrbjo je bila opazovala Milo in se bala njenih spletk. Skoraj slutila je, da jo hoče izigrati proti Vêri in jo — če treba — naravnost ponuditi očetu kot — nevesto. Zona jo je obhajala ob takih mislih in ni si mogla niti predstavljati vseh neznosnih neprijetnosti, ki bi bile neobhodna posledica tega blaznega poskusa. Mila ji je živa uganka. Odkod tej mrzli ženski tak predrzen, tako nesramno brezobziren načrt? — Brez dvoma je hotela, da se oče sploh ne oženi. A da si drzne tujega človeka upotrebiti — in morda celo osmešiti! — v dosego svojih sebičnih ciljev? — — Nazadnje je gospa Helena lahko zadovoljna, da je vse tako lepo poteklo. Hvaležno se ozre na Vêro in njena šala se ji zdi naenkrat lepa in duhovita, naravnost vzvišena po svoji ideji in satiri. — Helenino oko se obrne proti lopi, odkoder se glasi veselo petje, med pevci Tomov glas. In tudi zanj je mati zadovoljna in vesela . . .

Razpoloženje v družbi je zdaj neovirano. Mila se zabava z Vêro in Senico, ki si skoraj očita, da je bil poprej nekoliko krivičen svoji dami. Julija je tiha in ponosna; a ne moti, ker ni vsiljiva. Koncipist Debevec, pritlikavec, se izteza daleč preko mize in šolmoštruje Vêri s svojim kazalcem:

„Talent za oder, gospodična! Mimika izborna! Negujte božji dar!“

Ivan Lesnik si je vzel v naročje starejšo Juvanovo deklico in je s pogledi zmaneviral tudi Rozo k sebi. Nagniti se mora k njemu z manjšim otrokom na rokah; a Lesnikovi prsti se izpozabijo in pogladijo mesto malčka — pestunjo po lici . . . Mila mu vrže brisačo v glavo in mu požuga s prstom, a je predobre volje, da bi se resno ujezila . . .

Edini Zorko je še vedno resen in zamišljen. Sili se v pogovor z gospo Heleno; čmeren je in redkobeseden; njegov pogled se vztrajno izogiblje Mile in Vêre . . . Nenadoma se mu porodi ideja: — s Turkom in z Lesnikom se zmeni za tarok . . . in skoro je tudi pomirjen in zadovoljen; vsakdanja ljuba igrice mu vrne ravnovesje; razočaranje poraženega snubca mu počasi tone v podzavest . . .

(Dalje prihodnjič.)

Osebnostne karakteristike dvigajo pisatelje v tisto, kar se navadno imenuje pisec. A beseda se mi ne zdi posebno kajena. Prehitro vrže na papir in menda se malo popravi besedo.

Igo Gruden:

Sama zase . . .

Sama zase roko v roki
šla po rebri sva visoki
skozi pisano pomlad,
čez široko bujno polje,
polno nebrzdane volje
in brstečih nad.

V krogih pisanih objeta
rada bi razbrala cveta
srebrolistega skrivnost;
in ko sva jo doumêla,
v en trenotek sam zajela
svojih misli sva sladkost.

Rado Murnik:

Na Bledu.

(Dalje.)

9.

Mlado pisano jutro je iz mrtvega mraka pričaralo žive barve, sence in svit. Veselo je utripalo Blejsko jezero pod laskavimi poljubi rane planinske sape. Ko neumrjoča nebeško lepa pesem je pobožni otok vabil in zamikal oblaženo srce. Na Julijskih Alpah in Karavankah so migljale tisočere iskrice, kakor da je preplašena noč izgubila svojo belo, z zvezdami otkano pečo na samotnih divjih višavah.

Zopet sva se vozila v ladjici in prijatelj Igor Kalan je nadaljeval svojo idilo.

*

Že peti dan sem bival na Bledu, ko sem šel obiskavat ravnatelja Jarnika. Pri kiosku nasproti pošte sem kupil šopek najlepših vrtnic in pred obedom krenil v črni obleki in svetlih rokavicah proti kraju, kjer je domoval moj bivši načelnik v najeti lični vili ob jezeru.

Akotudi mi ni imel umirovljeni tiran kaj zapovedati ali prepovedati, mi je vendar nekaj tesnilo srce, ko sem romal proti njegovemu dvorcu. Kar nisem se mogel iznebiti čudno otožnega občutka, da se ravnam na važen in neprijeten pot. Čudil sem se sam svoji razburjenosti.

Solnce je silno pripekalo. Železna kljuka vrtnih vrat je bila čisto vroča. Proti hiši je vodila malce napeta pot, posuta z drobnim peskom in ob straneh ograjena z grozdjčcem. Grmiči so bili že obrani, le ponekod se je še svetila pozabljena jagodica kakor rubinova solza. Beli, po vročini napol omamljeni in po cvetličnem soku vrtoglavi metulji so trudno taval nad belocvetnim grahom in salato, nad vrtnicami in drugimi žlahtnimi cveticami.

Na hodniku me je srečala plaha postarna dekla. Tiho, po prstih, je odnesla mojo posetnico in mi pokazala v sobo prvega nadstropja.

Komaj sem potrkal in odprl, že je močno zadišalo po zastalem tobačnem dimu. Okajene stene so krasili zemljevidi in stari bakro-

rezi, že vsi obledeli in rjavo omarogani. Po stoli, po naslanjaču, na dolgi mizi, na oknih in na tleh, povsodi so se valjale odprte ali zaprte knjige, zvezki, rokopisi. Na pisalni mizi se je šopiril velikanski črnilnik poleg zvonca, roženega sipalnika in ribniškega muhalnika. Iznad pepelnika se je dvigal dim napol dogorele smotke. Svinčniki so se dolgočasili na vseh koncih in krajih. Med oknoma je čepel star skesan kovčeg. V tej sobi torej je prenašala Olga kaprice naglo razburjenega čudaka-dlakocepca, kadar ga je obsedel in onegavil varavi demon pisateljskega slavohepja.

Sredi gostega tobačnega dima, kakor homerski bog v oblakih, je stal moj mali pa hudi ravnatelj Milan Jarnik, čokat in kosmat ko povodni mož. Belina dolgih brkov, široke brade in močnih obrvi se je lepo podajala rdečemu obličju. Stisnjeni kratki obraz, kljunasti tanki nos in živahne oči so značile radojeznega moža. Na črnem motvozku mu je visel zlato obrobljen ščipalnik.

„O — vendar enkrat!“ me je sprejel z gromkim zvočnim glasom zdravih starih mož in mi ponudil stol. „Olga mi je že povedala . . . Veseli me, da vas zopet vidim, gospodine! Sčasoma se marsikaj izmakne in izmuzne spominu, ali vas pametujem prav dobro — hahaha! — delali ste nepotrebne pesmi. No, na Dunaju ste avansirali, kakor kaže vizitka. Za to se zahvalite vzorni šoli našega urada! Čestitam vam!“

Priklonil sem se nemo. Govoril je tako na glas, kakor bi bila soba polna poslušalcev.

„Mene pa so kar upokojili, kratkomalo vrgli med staro šaro!“ se je jel gnevati in njegov obraz ni bil več prijazen, ampak resen, strog, skoraj ljut, kakor svoje dni v uradu. „Škandal! Delaj še tako zvesto, vestno in uspešno, tlačani, kar moreš, neznana ti bodi zabava in razvedrilo, posvečuj vse svoje moči le službi — vse zastonj! Lepega ali grdega dne ti vele: Alo, starec, ne maramo te več! Izgini! S poti! Z luči! Mladina mora naprej!“

Zakašljal je posmehljivo in jel hoditi po sobi gori in doli.

„Svoj čas se bo morala umakniti tudi mladina, gospod ravnatelj!“

„A — kaj! Slaba tolažba, gospodine! Jaz prestar? O — čil in krepak sem, hvala Bogu, in do jedra zdrav, kakor svoj čas kot asistent. Kopljem se po dvakrat na teden v toplicah, pa čisto po nepotrebem, nimam ne revmatizma, ne bolnih živcev. Tako sem še presneto gibčen, da bi se mogel z levo nogo popraskati za desnim ušesom, hahaha!“

Smejala sva se oba, on bolj žalostno.

„Kdo pa načeluje vašemu uradu na Dunaju, gospod Kalan?“

„Ravnatelj Václav Kvapil, jako priljubljen gospod.“

„O, Kvapila poznam pa jako dobro! Služila sva nekaj let skupaj. Lani in predlanskim je letoval tudi on na Bledu. Letos pa jo je popihal menda drugam. Še prav dobra prijateljka sva z Václavom.“

„Kakor vidim, mnogo pišete, gospod ravnatelj! Kako prijetno mora biti pisateljstvo ob jezeru! To so znali ceniti že Plinij, Horacij in Katul.“

„Pišem, gospodine, da, toda nobenih pesmi, ampak nekaj resnega, koristnega!“

„Ali gospodične hčerke ni doma?“ sem vprašal in pogledal na svoj šopek.

„Olga pomaga spodaj v kuhinji, da se čim prej kaj zasmodi ali zasoli,“ se je poleg svoje navade šalil hudomušni oče. Vzel je zvonec s pisalne mize, odprl vrata, pozvonil in zaklical: „Olga!“ Nato pa se je obrnil zopet k meni, rekoč: „Vaš šopek bo pa res lepo dišal, ako ostaneva še kaj dolgo tukaj. Prosim, preseliva se v naš titularni salon!“

Šla sva v sosednjo sobo. Najprvo sem zagledal klavir; na njem je počival kup not. Tipke so bile že precej rumene; režale so se mi kakor zobovje nevarne zverine. Na mizi, pokriti s krasno vezanim dolgim namiznikom, sta zraven lepe cvetlične vaze ležala dva rdečeplišasta albuma za fotografije. Ob mizi je vabila zelena zofa in nizki stoli, vsi prijetno zeleni kakor špinača. Na stenah so paradirale pisane razglednice in ponarejene japonske pahljače v lično pletenih slamnatih oponah, veliko ogledalo in slabe tuje slike, tovarniški posnetki, katerim ne uideš izlepa. Pri oknih so zelenele širokolistne lepotične rastline. Pod mizo in pred klavirjem sta bili preprogi.

Slišal sem lahne korake in zagledal Olgo v bledorožnati obleki. Na levici se ji je svetila preprosta srebrna zapestnica; sicer ni imela nobenega okraska na sebi. Komaj je prišla, že se mi je zdelo lepše in prijetneje v titularnem salonu.

Ko sem ji podal šopek, se je — nekoliko v zadregi — zahvalila in zardela. V tem dražestnem ognju se mi je zdela tako ljubka in čarobna, da bi jo bil najrajši prisrčno objel in vroče poljubil — pa smo se le pogovarjali o vročini pasjih dni.

„Na klavirnem stojalu je četveročrna skladba,“ sem dejal, ko smo sedli. „Gospodična, s kom pa igrate?“

„Z gospodično Balenovićevo.“

„Ali znate tudi vi, gospodine?“ me je vprašal oče.

„Malo, gospod ravnatelj!“

„No, pa poi^zkusita! Le kar po domače! Pri nas ni nobenih ceremonij. Klavir je že star; nič ne de, če ga malo polomita. Tudi nič ne de, če pritisneta v naglici kje napačno — saj imam že utrjena ušesa.“

Olga se je nasmehnila tiho, potrpežljivo in me pogledala, kakor bi me prosila, naj oprostim besede odkritosrčnega papana.

Slekel sem rokavici in sedla sva h klavirju. Meni ni bilo do umetniške slave, Bog vari, bilo mi je le do tega, da smem sedeti tako blizu lepega dekleta! Skladba je bila v as-duru, precej lahka. Početskoma je bilo vse dobro, da, vzorno, in niti sam Liszt se ne bi mogel postaviti bolje od mene, zakaj prve tri takte nisem imel kaj opraviti. Čutil sem moč in veselje, da bi prebil tudi trideset taktov zapika in še več enako vzorno. Kmalu pa sem moral sodelovati.

Moja desnica se je večkrat dotaknila Olgine levice. Poleg sebe sem čutil mlado deviško telo in od njenih las je prihajala fina, fina in vendar opojna vonjava. Kadar sta se zadeli najini roki, me je prešinil tajnosladak plamen po vsem životu. Kmalu sem bil prijetno omamljen in moji prsti so jeli nerodno plesati več po Olgini mehki in gorki roki nego po trdih in hladnih tipkah. Delali so grdo zmešnjavo, kazili lepo harmonijo in klavir je dajal čudno neubrane in obenem smešne akorde od sebe.

„Oho!“ se je uprl najin poslušalec. „Dovolj! Dovolj! Klavir je danes preveč razglašen! Olga, tete ni doma, morala boš nazaj v kuhinjo!“

Smejala sva se, nehala brenkati in vstala. Tedaj sem zapazil na mizici šahovnico. Obšla me je srečna misel.

„Gospodična ali igrate šah?“

„Zna nekoliko,“ je odgovoril oče namesto nje.

„Šah mi je najljubša zabava!“ sem se hitro zlegal, Bog mi odpusti greh, saj se nisem prvikrat. „Šah je vsem igram kralj!“

„No, pa šahajta, samo danes ne!“ je velel ravnatelj. „Le kar pridite, kadar hočete, jutri ali v nedeljo popoldne! Nemara vas bom tudi še kaj vprašal o poštnih razmerah na Dunaju.“

„Jako me bo veselilo, ako vam bom mogel ustreči. Zahvaljujem se najlepše za prijazno vabilo in se vam klanjam, gospod ravnatelj!“

„Na svidenje, gospodine!“

„Jutri bo domači koncert pri Balenovičevih,“ mi je dejala Olga, ko sva šla po stopnicah. „Vsako soboto se tam prav dobro zabavamo. Ali pridete tudi vi, gospod Kalan?“

„Mene ni še nihče povabil, gospodična!“

Stopila sva na vrt.

„Moja teta!“ je rekla Olga tiho.

Proti nama se je med grozdjicem zibala jako životna postarna dama. Kakor mati zemlja, tako je bila tudi debela gospodična Brigita Ogrizova uploščena na severnem in južnem tečaju in je merila, od nog do glave skoraj manj kakor pa okoli svojega ekvatorja. Velikopotezen je bil njen obraz, velikopotezen zlasti njen nos. Na ošabni glavi je vriskal pisan slamnik z bogatim okitom, ogromna stavba, ki jo je svak Jarnik imenoval babilonski stolp. Od tolstega vratu ji je bingljala pozlačena veržica z lornjeto. Oguljene rokavice so obujale misli o častitljivi dobi Valvazorjevi. Levica je nosila zeleno mrežo za pletenje in solnčnik. Občudovanja vredno je bilo mirno dostojanstvo tetinega premikanja. Mnogokrat je postala in počakala svojega sila debelega mopsa, ki je ves truden komaj, komaj sopihal za svojo zaščitnico. Poznalo se mu je, da živi v obilju. Oba sta mi bila zoprna na prvi pogled. Noben še tako prismojen futurist si ne bi mogel misliti manj ljubeznive device.

„Pubi, Pubica!“ je vabila neokretnega psa, okrašenega z ognjenordečim trakom, na katerem je zvončkal kraguljček. Počasi sta se bližala. Tetina trdo poskrobljena krila so šumela tajistveno. Solnce je sijalo, nebo je molčalo, jezero je poslušalo, vetru je zastajala sapa, teta je šumela, mops je cingljal: bili so nepozabni, slovesni trenutki!

Predstavil sem se in ponižno upognil hrbtenico. Ona — debela teta — me je pozorno premerila skozi lornjeto in pokimala malomarno, visokostno. In na turnu babilonskem so pokimale tudi paradne rožice, vse, pisane in bele. On — debeli mopsus — me je blagovolil povohati, se oholo obrnil in mi pokazal rep. Schopenhauerski pesimizem se je cvrl prevzetni pasji priskuti v izbuljenih očeh. Pubi je bil res grd, antipatičen pes, bil je Terzit celo med ostudnimi mopsi — in vendar sem ga nameraval pohvaliti, samo da bi se prikupil Olgini kisli teti!

„Konj, slon, zlasti pa pes so človeku najumnejši in najzvestejši tovariši,“ sem začel fino. „Mopsi vobče niso najboljši in najlepši psi. Pubica pa se mi zdi tak mops, da mu ga ni kmalu para!“

Po Olginem obrazu je zaigral kratek nasmeh. Debela teta pa me je motrila nevšečno; sumila je, da jo imam za norca. Vendar se je pritajila in pogoltnila jezico. Tudi mopsus me je gledal kritično, zlovoljno.

„Pa se vendar ne šalite?“ je vprašala stara devica preteče, z neprijetnim nasmehom.

„Bog ne zadeni, velečastita gospodična!“

Ona je nežno božala svojega goreče ljubljenega debeluha, jaz pa sem namežiknil Olgi ter slavil pasjo grdobo: „Videl sem že mnogo mopsov v domovini pa tudi zunaj domovine. Toda na tako čisto pasmo nisem naletel še nikoder. Pubi je lahko ponosen na svoje čistokrvne pradede, ki so bili vsi pravi mopsi in so se stanovitno ogibali vseh kodrulj in pinčulj ter ohranili svojim mopsuljam neomajno zvestobo. Zato moremo reči z mirno vestjo: Pubi je idealen mops, Pubi je vseh evropskih mopsov biser!“

Te laskave, s spodobno resnobo izrečene besede so vendar nekoliko ugladile njene poteze, okorele v ošabnosti in togoti.

„Ali si slišal, Pubica?“ je zahreščala s počenim glasom in vzdihnila: „Žalibog siromak ni čisto zdrav! Tare ga naduha.“

„To je menda njegova edina napaka, milostiva! Toda kdo bi zahteval od posvetnega mopsa, da bi bil docela popoln! Pspsp, Pubi, pspsp!“

Žlahtnega kužka pa ni prav nič ganila moja prijaznost. Ni se mu zdelo niti vredno, da bi količkaj pomigal z repom.

„Moj Pubica ima tukaj bratca, ki je še debelejši. Ime mu je Bussi. Ali blejski otroci so strašno hudobni. Še povsodi sta imela Pubica in Bussi mir, saj ne storita nikomur nič žalega. Blejski paglavci pa jima nagajajo, se jima pačijo in ju dražijo. Da jih matere ne pouče, kaj se spodobi! Na Bledu ne poznajo nobene dostojnosti, nobene morale! Psička moje prijateljice Mimi pobalini ne kličejo Bussi, ampak Pujsi, z respektom povedano. Pomislite, gospod Kalan, Pujsi!“

„Milostiva gospodična, to je vsekako občutna žalitev pasje časti.“

„Ah, svet je dandanes hudo pokvarjen in zloben!“

Zvonilo je poldne. Poslovil sem se in milostno me je blagovoljila odpustiti ona, mogočna gospodična Brigita Ogrizova, superarbitrirana devica in birič blejske morale.

10.

Drugo jutro sem sedel na Osojnikovem vrtu. Jezero, uganka večne lepote, je ležalo svečano mirno v svojem pisanem okviru. Le tu in tam so orale gladino zale ladjice in vlekle svetle brazde za sabo; nekatere so razpele lična jadra. V jezeru so se ogledovali beli poletni oblaki in višnjevo nebo. Solnce je veselo igralo na zelenih vodah in na peskovitem dnu. Krasen vodomec, svetega Martina ptiček, je švignil, krilat smaragd, bliskoma mimo mene.

Ure in ure bi sanjala duša, očarana po večno novi, premembe, polni lepoti. Domišljija mi je kazala Bled v pomladnji radosti. Pisani ptiči opevajo srečno ljubezen. Tisočeri beli in rdeči cveti gledajo v vodo, tisočeri šopki gledajo iz vode. Ali še lepše je na Bledu, kadar razlije velika umetnica jesen po obrežju in jezeru vse svoje boje, neznane vigredi in poletju. In pozimi! Zamrzlo jezero je en sam lep velik opal, otok je ves v prebelih čipkah; koder so se poleti vozili plavi in ladje, zvončkljajo sedaj sani, zvene svetle drsalke. Bled v mladi vesni, v poletnem čaru, v pisani jesenski obleki, v kristalnem zimskem plašču — koliko divne krasote! Storilo se mi je inako: domislil sem se oslepelih ...

Prihajala je Minka. Stopala je počasi, obotavlja se. Rdečo ruto si je potegnila globoko pod čelo.

Kako se je izpremenilo pri Osojnikovih, odkar je obolel sosedov Jaka! Vsak je tiho opravljal svoje delo. Nemo so hodili ko sence. Celo Janezek je tiho pestoval svojega mucka, kadar ni delal napote v kuhinji ali na njivi. Kako se je izpremenila v kratkem zlasti Minka, prej tako vesela, razposajena! Noč in dan je ugibala in sanjarila o ljubljennem bolniku; vso dušo ji je prepajala obupna žalost. Kar ostrašil sem se, ko sem ji pogledal v otekle objokane oči.

„Obha —“ je začela, ali glas ji je zastal v grlu. „Obhajali ga bodo!“ je zamolklo izpregovorila z veliko muko. „Jaka je čisto onemogel, slab ... tak ... oh! Liza mu streže.“ Zaihtela je.

„Kdo je Liza?“

„Njegova sestra. Liza pravi, da ...“ Zopet ji je vzelo glas, dušila jo je težka toga. Uklonila je obrazek in dihnila komaj slišno: „Pravi, da, bo — umrl!“ Pretreslo ji je vse telo. „Umrl!“ je začela. Iz teh oči, ki so se zdele ustvarjene le za vesel smeh, so privrele solze, polzele početkoma počasi, potem pa čimdalje hitreje po licu in naposled se je jokala kakor otrok.

„Ne bo ne umrl, Minka, tako kmalu še ne! Kaj pa Liza ve? Zaupajte v Boga in bodite pogumnejši! Ne jokajte se, Minka!“

Obrnila se je v stran, si otrl solze in me pogledala plaho, proseče.

„Minka, kaj bi radi? Le povejte, veselilo bi me, če bi vam mogel ustreči!“

„Oh, gospod . . . Nemara se vam bo zdelo čudno . . . Ne zamerite mi . . . Vsa sem tako narobe, da . . . Prav lepo bi vas prosila, vprašajte še enkrat zdravnika! Prosite ga, naj vam pove resnico!“

„Saj je že povedal!“

„Oh, gospod, to je kar tako rekel, da bi nas pomiril. Zdaj pa tako vprašajte, kakor bi hoteli vedeti vi sami zase! Vam bo rajši povedal pravo resnico kakor nam. Potem pa meni povejte! Lepo prosim! Bodi, kar bodi! Samo, da bom vedela . . .“

„Tako pojdem, Minka!“

„Bog vam povrni stokrat, gospod! Ali prikriti mi ne smete nič!“
 Tesno mi je bilo pri srcu, ko sem se bližal Jankovemu stanovanju. Ako mi prizna, da je bolnik izgubljen, ali bom res mogel tako strašno novico razodeti zdvajajočemu ubogemu dekletu?

Prestregel sem Janka, ravno odpravljačega se z doma, in mu povedal, čemu sem prišel.

„Ne maram te moriti s popularno-znanstvenim predavanjem,“ mi je dejal z mirnim nasmehom. „Povem ti samo toliko: Pljučnica je sicer nevarna bolezen, toda pretežna večina bolnikov okreva popolnoma in primeroma kaj kmalu. Največja nevarnost preti bolniku, ki ima bolno ali slabotno srce, zakaj ubogo srce mora zdaj gnati kri skozi deloma zamašena vneta pljuča. Zatorej podpiraj zdravnika zlasti srce, pomagaj mu, da zmaga pomnoženo delo in da ne omaga posebno desni srčni prekat! Jaka je mlad, je krepak, ima močno, zdravo srce. Nič se ni bati! Peti, sedmi ali deveti dan se odloči, mrzlica poneha in bolniku odleže presenetljivo hitro! Nenaden začetek, nenaden konec. Preiskal sem fanta natanko. Komplikacij ni. Že prihodnji teden se bo čutil čudovito olajšanega. Amen!“

Ves vesel sem se napotil na polje. V senci je prijetna jutranja vlaga držala prah na tleh, nad rumenimi poljanami pa je že migljjal zrak od vročine. Po Stolu je polzela senca lenega oblaka. V stogih se je sušila pšenica in ječmen. Ženske z živobarvnimi rutami na glavi so čepele na ječmenovih strniščih in plele korenje. Na več

krajih so z voli ali konji vozili polne koše, da pognoje repi ali „jedi“. V pšenici je petpedikal glasan prepeljak.

Ob stezi so se pod hojo v senci hladili vrči s hrusevo vodo in studenčnico, pokriti s praprotjo. Zraven njih je sedel Osojnikov princ.

„Kaj pa delaš, Janezek?“

„Nič. Nagajam.“

Minka je z materjo skoraj dožela dolgo ječmenovo njivo. Delo ji ni šlo tako naglo, lahko in veselo izpod rok kakor predvčeranjim. Kadar je povezavala, se je zagledala Bog ve kam. Trdo sta rskala ostra srpa in včasi tožno zazvenela. Pred ženjicama so bežale zelene kobilice skokoma proti še ne požetemu koncu njive.

„Hi-hot!“ Bližali so se Osojnikov oča. Pametna kobila je brez naglice vlekla prazne lestvane, otresala glavo in mahala z dolgim repom po nesramnih muhah in brencljih. Oča Martin so ustavili pri ženjicah. Ko me je zagledala Minka, upognjena nad žitom, se je mahoma vzravnala in zadrgetala. Vsa bleda je strmela kakor okamenela vame.

Povedal sem, kaj je rekel doktor.

Minka se je globoko oddahnila. Lepi obraz se je poizkusil nasmehnuti in solze veselja so se lesketale na njenem rdečem licu ko jutranja rosa na mladi roži. Izpregovoriti ni mogla nobene besedice.

„Bog daj, oča nebeški, da bi bilo le res!“ so vzdihnili mati Neža. „Jaka je tak, kakor bi prišel z onega sveta. Tako je opešal, da . . . Seveda, spati ne more nič, spati, ker ga zbada kašelj. Po gospoda bodo poslali, če že niso, mi pa smo dali za mašo na Jezeru. In midve z Minko sva obljubili jezerski Materi božji vsaka po eno najdražjo „zeleno“ svečo, če Jaka ozdravi. Škoda bi ga bilo, res preškoda!“

Zgovorna mati so si obrisali mokre oči in nadaljevali: „Oh, ta fant je bil tako priden, da . . . Znal je gospodariti kakor malokdo. Nikoli ni pohajkoval, nikoli pijančeval. Ne bi našli takega mladeniča, in če bi ga z lučjo iskali! Zlatega denarja je vreden. Delal je ves dan, delal rad, in kar je naredil, je bilo dobro in pametno. Kako ga je veselilo, če je dobil Bled novo hišo, nov vrt, kako je zagovarjal in hvalil prijatelje! Nikomur ni bil nevoščljiv in radi so ga imeli vsi. Zdaj nam pa Bog pomagaj!“

„Škoda bi ga bilo,“ so pritegnili oča Martin. „Tako pripraven je bil fant, pripraven in moder. Vseh drugih je vreden, kar jih je pod svetega Martina zvonom! Smili se mi, kakor bi bil moj pravi sin.“

Zdajci pa so umolknili, kakor bi jih bilo sram, da so jim ušle take besede, ki so kazale mehko srce. Kakor ponosna, samosvoja gora svoje vire in zaklade, tako je skrival mož svoja čustva najrajši globoko v duši. *To je pristna gorenska seča.*

„Le čakajte, gospod, naj pa povem, zakaj je Zoretovemu huje!“ so se iznova oglasili mati Neža, dočim sta Minka in oče nakladala snope na voz. „Rajni Zore je podpisal menico za prijatelja, veste, več tisoč! Onegá, tisti prijatelj je prišel na boben in Jakov oča bi morali zdaj zanj plačati. To jih je tako potrlo, da so nanagloma umrli. Jaka je izplačal doto sestri in bratoma. Odplačal je že tudi nekaj tistega očetovega dolga. Nekaj, veliko ni mogel. Vidite, ta dolg ga skrbi, da je revež še bolj bolan. In kaj bodo mati brez njega? Tudi to ga hudo skrbi! To je, to, je-li Martin?“ *Zorej je to blaj & ost. Tudi ljubljanski dolga, a tisti potepuh je z menicami prišel*

538 Osojnik je močče pokimal. *Novarkino. A. tako malo spoštujeti Zorej*
 „Kakor bo božja volja!“ so vzdihnili mati in dodali besede: ki hranijo jedro narodne filozofije: „Kakor jima je namenjeno! Če jima je namenjeno, pojdemo v Radovljico pisma delat, če ne, pa ne. Bog in sveti križ božji!“

„Prokleti denar!“ sem si mislil, ko sem se vračal na Bled.

Blizu pošte sem srečal Balenoviča in kariranega Angleža v novih rokavicah.

„Kaj pa se držite tako presneto žalostno, kakor maček, kadar grmi?“ me je prijazno vprašal veseli Hrvat. „Bodite židane volje, mladi mož! Vabim vas najvljudneje na malo čašo črne kave in na veliki domači koncert, ki bo drevi pri meni. Sodelovale bodo iz prijaznosti vse naše prve umetnice, ki jih že poznate. Začnemo točno ob osmih zvečer po srednjeevropskem času.“

„Vaše prijazno vabilo me izredno veseli, gospod Balenović! Hvala vam prisrčna!“

„Gospod Heywood bi rad obiskal rešitelja njegove hčere. Doktor Zalokar nama je povedal, da je junak nevarno bolan. Storimo dobro delo in obiščimo bolnika vsi trije!“

„Prav rad pojdem z vama. Kako pa je že kaj gospodični Molly?“

„Miss Molly pase nahod, pa bo kmalu dobra.“

Krenili smo proti Zoretovim. Za nami je leseno in trdovratno stopal Heywoodov lakaj s pokrito košaro.

„Kako vam je ime?“ sem ga vprašal v svoji najlepši angleščini.

Noben londonski Lord Mayor (župan) ne bi mogel odgovoriti bolj napeto-visokostno in slovesno: „Ralph, Sir!“

Jaka je napol sedel, napol ležal na visokih blazinah in nas gledal s plahimi svetlimi očmi. Čelo in senči je pokrival obkladek. Shujšano obličje in zlasti lica so mu močno rdela, okoli ustnih kotov pa sobledela. Na osinjenih ustnicah je imel izpuščaj. Sopol je naglo, s tiho stokajočimi izdihji; nosnice in vratne mišice so se napenjale in dvigale. Kašljal je pogostoma pa kratko, sunkoma, in od bolečine pritiskal levico na bolno desno stran prsi, ki so dihaže zaostajale za levimi.

Ob široki postelji je stala njegova sestra Liza, velika in bujno-prsna dečla. Iz njenih drobnih oči, iz okroglega navadnega obraza in širokih ust je gledala sebičnost, hladen razum in zdrav apetit. ✶ Ralphu (Rudolfu) so imponirale zlasti njene bujne prsi. Lizi na čast se je — poleg kletvic — naučil celo tri sladke slovenske besede: Dobe dan, gospodična! Črko r je po angleškem načinu izpuščal.

V sobi je dišalo po terpentinovem olju. Na mizi so stale le-karske steklenice in ležale škatlice za praške. Sito je varovalo mleko muh; v vodi so se hladile posode z limonádo in slatino. Liza je kaj naglo odmaknila nekaj teh stvari proti zidu, Ralph pa je postavil košaro na mizo. Vsebinsko so v lepi slogi pokrivale sicer nasprotno ši novine: liberalne The Daily News, konservativni The Standard, radikalna Pall Mall Gazette in svetovne Times.

Liza mu je pomagala izlagati, mati pa so nam prinesli stolov in tožili: „Oh, saj ne mara jesti, nič mu ne diši. Le žeja ga zmeraj, žeja. Samo mleko bi pil pa vodo.“ Sklenili so žuljave rjave roke in žalostno nagnili uveli, po starosti in skrbeh izdleteni obraz.

„Bodite no tiho, mati!“ jih je jezno zavrnila Liza in zašepetala, da sem komaj razumel: „Saj sva še midve!“ ✶

Jako upravičena se mi je zdela tolažilna domneva, da že skrbna Liza, ako nihče drug, o pravem času pohrusta in posrka slastne Angleževe darove, pečenko in kompot, torte in biškote, burgundec in marsalo, da se — Bog vari! — kaj ne izkvari ali skisa!

„Draga majka, bolnik potrebuje miru,“ je dejal Balenović in vstal. „Tako j zopet odidemo, samo nekaj naj povem.“ In začel je slaviti junaškega otelca v izbornem govoru, kakor že znajo Hrvati. Naposled je rekel bolniku: „Gospod Heywood in njegova rešena hči se vam najprisrčneje zahvalujeta in vam poklanjata v spomin tole malenkost.“ Podal mu je krasno denarnico, ki se mi ni zdela prazna. „Gospod doktor Zalokar nam je povedal, da vas skrbi očetov dolg. Bodite brez skrbi! Gospod Heywood je pisal svoji tržaški banki za denar. In ako bi pozneje potrebovali še kaj, pa

pišite gospodu Heywoodu; naslov je v denarnici. Zdaj ste brez skrbi, kajne, zdaj boste okrevali prej in laglje.“

Bolniku so zažarele oči, izprva od osuplosti, potem pa od neizmernega veselja; nasmehnil se je in ponujal roko. Mati so trdili, da se niso še pri nobeni pridigi jokali tako prijetno, kakor ob govoru gospoda Hrvata, četudi niso razumeli prav vsake besede. Heywood je gledal zdaj tega, zdaj onega in se široko muzal, ko mu je Balenović tolmačil zahvalne besede Zoretovih.

„Da se angleški gospod le ne bi skujal, skujal!“ sem slišal mater, ko smo stopali mimo odprtega okna. Premodro Lizo pa je skrbelo: „Bog ve, če niso bankovci le ponarejeni, mati! Toliko jih je in prav nič mu jih ni bilo žal!“

11.

Zvečer je pravkar odzvonilo sobotni delopust, ko sem se odpravil k Balenovičevim. V elegantno urejenem majhnem salonu sem našel gospodično Olgo in Brigito, doktorja Zalokarja pa Jurinca in Ovnove. Debela gospodična Ogrizova Brigita, kakor za kazen zašita v črnosvileno vrečo, si je na milo stokajočem rdečebaršunastem divanu hladila obširna lica z ne posebno dragoceno pahljačo in skozi lornjeto kritično motrila razkošno pohištvo, debele preproge in širokoperesne rastline v vazah. Poleg nje je sedela njena prijateljica gosa Ovnova v vijoličasti obleki, ki je delala njen blede obraz še bolj zelenkast in neprijeten. Mimo temnozelenih, napol odgrnjene zavese sem videl v sosednjo sobo. Ondi je bila pogrnjena dolga miza, okusno okrašena s šopki in jelovimi vejicami in bogato obložena z delikatesami, mrzlo pečenko in pecivom. Nemirna svetloba mnogih sveč je igrala na srebrnih krožnikih, na finih posodah za pivo in vino in na pisanih likerskih steklenicah, ki so vabljivo gledale iz lično pletenih pozlačenih košaric.

„Koncert“ je otvorila gospodična Fefrl. Neusmiljeno tepeni klavir se je tresel in stokal. Njen sopran je bil suh, okrhan, žaltav. Včasih je fanatično zmajala z glavo, kakor bi hotela kočljive visoke glasove po vsaki ceni iztresti iz napetega vratu. Dozdevalo se mi je, da jo je zloben sovražnik priklenil na klavir in da obupana reva maha z rokama in kliče rešitelja. Padel ji je glavnik iz las; doktor Jurinac ga je hitel pobirat. Upal sem, da bo sedaj nehala. Toda Fefrl ni poznala nobenega usmiljenja v umetnosti. S svojimi dolgimi koščenimi rokama je udrihala in razbijala ko drvar, vrhutega pa je cvilila in razgrajala kakor obsedena.

Mati Genofefa je vsa blažena pogledovala sedaj mene, sedaj hčer. „Ali slišite?“ je zatutkala. „To je igra, to je petje, kaj, gospod višji oficijal?“

„Milostiva, kaj takega ne sliši človek vsak dan na Bledu.“

„Moje hčere znajo igrati tudi po pogrnenih tipkah, kakor Mozart!“ se je obrnila k doktorju Zalokarju. „Morda še ne veste, gospod doktor, da znajo svirati tudi z zavezanimi očmi?“

„Jaz pa bi jih najrajši poslušal z zavezanimi ušesi!“ je zašepetal Janko meni. Gospe pa se je odzval: „Vrhunec umetnosti doseže le virtuoz, ki igra kar po mizi.“

Naposled je Fefi vendarle nehala; zato smo ji hvaležno ploskali. Za njo je igrala gospodična Olga parafrazo Rdečega sarafana, menda najlepše ruske narodne pesmi. Njena igra se mi je po peklenskem divjanju Fefinem zdela pomirjujoča angelska godba. Gospa Ovnova je kisló pogledala lepo dekle in jela glasneje govoriti, da bi igralko motila: „Gospodični Olgi manjka vaje, manjka ji prave spretnosti in gibkosti ročnega sklepa in prstov. Ali to utegne gospodična že še popraviti. Moje hčere se vadijo vsak dan po več ur, tudi s skalami in etidami. Gospodična Olga igra nekaj lahkega. Moja dekleta ljubijo težke skladbe. Kaj ne, gospod Kalan,“ je vprašala tiše, „igra gospodične Olge se ne da primerjati z igro moje Fefice?“

„Res, milostiva, ne da se primerjati!“

Olga je žela burno pohvalo in morala ponavljati. Potem je svirala vedno elegantna in šarmantna gospodična Nada Foersterjevo koncertno ilustracijo Po jezeru bliz' Triglava. Zlasti mi je ugajala melodija v basu; glasila se je otožno in skrivnostno globoko kakor zamolklo zvonjenje zvonov, utopljenih na dnu jezera. Gospodični Nadi je ploskal zlasti doktor Jurinac. Nato pa sta planili Hilda in Lavra iz reserve in nas pitali s skladbami, ki jim že preti kletev smešnosti in ki jih Nemeč imenuje „Salonschmachtfetzen“. Jela nas je tlačiti pristna salonska mora. Zato nas je bistrovidni Balenović povabil v stransko sobo in ob obilo obloženi mizi se je jelo slavno občinstvo zopet resnično ogrevati. Ovnove dame so sicer poudarjale, da so že večerjale, navzlic temu pa so se odlikovale z uničevalnim apetitom egiptovskih kobilic.

„Gospod doktor ne ljubite glasbe?“ je vprašala gospa Ovnova, ki se je spomnila, da Janko ni aplaudiral ne Hildi, ne Lavri, ne Fefici.

„Ne vsake, milostiva! So hudobna ali topoumna bitja, ki jih ni kar nič sram, da gonijo dan na dan ene in iste skladbe ob od-

prtih oknih, ob odprtem klavirju, brez „volka“. So hudobna bitja, ki s svojim kričanjem ali pa z nalašč za to pripravljenimi mučilnimi orodji trpinčijo ušesa nedolžnih žrtev, ki jim niso storile nikoli nič žalega. Tako skrunijo in profanirajo sveto umetnost!“

„Kakor na primer jaz!“ je segla vmes gospodična Nada.

„De praesentibus nil nisi bene! — Prisotne le hvalimo!“ se je ognil doktor in nadaljeval: „Da se morajo ubogi poslušalci po vsej sili naslajati s takoimenovano godbo, to je rafinirana javna nasilnost. To bi bila najbolj barbarska poostretev smrtne kazni! Opičja ljubezen staršev sili nenadarjene otroke, da se uče na klavir. Saj se uče tudi sosedovi! Poslušati učenca na klavirju ali na goslih, je nekaj strašnega! To je ena onih muk, ki jih je Dante pozabil, opisati v svojem Peklu. Gospoda moja, kaj je hujše od takega strahovitega godca v soseščini?“

„Dva taka godca!“ se je bistro odrezal gospod Zlatoust Oven, ki je rad lakiral stare dovtipe.

„Ako naslika moj sosed kaj slabega — saj mi ni treba gledati zmazkov! „Ako napiše moj sosed slab roman ali zveriži šepave verze — saj mi jih ni treba brati! Ali gorje tebi, ako stanuje zraven tebe pianist ali goslar! Moraš ga poslušati, moraš se „naslajati“, ali pa si zapečatiti ušesa z voskom kakor Odisej tovarišem. Take glasne instrumente naj bi se učili le posebno nadarjeni učenci, učiteljem pa naj bi primerno povišali plačo. Paglavci pa naj bi se rajši vadili na citrah ali na kitari ali pa na glavniku s papirjem. Citrati ali na kitaro brenkati je mnogo laglje in se ne sliši tako daleč.“

„Mene veseli dobro pripravljen dunajski zrezek stokrat bolj kakor najlepša mazurka!“ je oznanil gospod svetnik Oven, ki si je navzlic pisanim pogledom preljube soproge marljivo natakal izbornega hrvatskega vina iz Balenovičevih vinogradov. Gospa je težko zatajevala svojo jezo. Kučegazda ni hotel nikomur nasprotovati; včasih sta se mu vzdignila konca dolgih brkov, kakor bi stiskal ustni. V družbi se je pojavljala neprijetna napetost.

Tedaj je balansirал vedno veseli svetnik Oven h gospodični Ogrizovi, pritisnil desnico na srce, dvignil z levico zelen kozarček, milo pogledal debelo Brigito in vzdihnil: „Velerodna gospodična, gotovo ste opazili že zdavnaj, kako živo se zanimam za vas! Vaša krasna postava, vaše sladke oči, vaša angelska lepota —“

„Ah, gospod svetnik, nehajte, nehajte!“ se je sramežljivo branila Brigita, Genofefa pa je zahreščala: „Popolnoma je prismojen! Ali se 'to spodobi?“

Veseljak se je prisrčno smejal, kakor bi ga neizrečeno veselilo, da ga smatra kdo za popolnoma prismojenega. „Vaša angelska lepota me je očarala!“ je sladko zagodel. „Prosim vas, nikar ne dvomite o gorečnosti mojih občutkov in dovolite mi, da vam na čast izpijem ta kozarček chartreuse!“

Razen hude Genofefe so se smejali vsi, tudi Brigita. Mimosa pudica je bila vesela, da je vsaj enkrat v svojem življenju slišala take besede. Poslej smo se zabavali zopet živahneje. Fefrl se je dobrikala Balenoviću; bila jo je sama naivnost in nedolžnost. Hilda je oblegala Janka, Lavra pa je delala zgago Olgi in meni. Genofefa in Brigita sta stokali o pokvarjenosti modernega sveta, tudi doktor Jurinac in Nada sta imela svoje pomenke. Svetnik Oven je bil čimdalje bolj rdeč, navdušen in glasan. Vrtal je s kazalcem pred sabo in oznanjal evangelij svoje vesele filozofije.

Po črni kavi se je dvignila teta Brigita; spremil sem njo in Olgo. Medpotoma je teta neusmiljeno grajala, da je bila Nada preveč dekoltirana; da je preočitno koketirala; da je bilo pivo pretoplo... Tembolj je hvalisala Ovnove umetnice. Midva z Olgo sva mogla le malo govoriti. Po ulicah, na vrtovih in v gajih je bilo že vse tiho in prazno. Glasno se odmevali naši koraki ob hišah. Le prekmalu smo se morali ločiti.

Počasi sem se vračal domov. Mesec in zvezde so zastirali debeli oblaki. Obrežno drevje se je spajalo v ogromno senco. Še vedno sem slišal Olgin glas, še vedno sem videl pred sabo Olgino lepo postavo, zagonetne oči in prožne ustne. Pri Zoretovih je gorela luč in za hišami je otožno skovikal čuk. Jezero je bilo nepremično, črno, kakor bi ga pokrival mrtvaški žamet. (Dalje prihodnjč.)

Rado Murnik:

Iz velike dobe.

1. Med frontama.

Zdravnik, „naš doktor“ Ivan P., je opravil svoje delo in se odpeljal s svojim lovskim psom Rodanom v veselo pomladansko jutro proti Litiji.

Ranjeni in bolni vojaki, ki so se zdravili v okrevalnici Rdečega križa v idilski ponoviški graščini grofinje De Gasquetove, so večinoma zapustili svoje sobe v drugem nadstropju in odišli preko dvorišča v veliki gaj pod lepo, košato drevje. Ondi so pušili, se pogovarjali, kartali za užigalice, brali novine, pisali pisma ali pa podirali keglje s kroglo, na vrvi visečo od visokega stojala. V tej bolnici si slišal jezike vseh narodov našega cesarstva; največ je bilo pa Slovencev in Hrvatov. Grofičina (pozneje internirana) služinčad je bila z Angleškega in Francoskega. Včasih je bil cel Babilon na tem majhnem prostoru. Nadzorni častnik je bil mlad artiljerijski lajtnant, gorenještajerski Nемеc, fin, ljubezniv kavalir brez megalomanije. Prišel je ranjen in nervozen iz Galicije.

Med vsemi ranjenci me je najbolj zanimal korporal Janez M. Bil je izredno močan, srednje rasti, miren, resen, zamišljen, na oko ne več mlad. Dovršil je pet gimnazijskih razredov, potlej pa ostal doma v dolenski vasi ter po par letih prevzel trgovino in gostilnico rajnega očeta. Kakor z ostrim dletom globoko v trdi obraz zarezane gube so pričale, da je prebil že nekatero nevarnost in grenjavo. In zdelo se je, da so njegove temne oči ohranile še nekaj onih strahot, onih pregroznih prizorov, ki so jih videle v divjih bojih človeka zoper človeka. Na kapi je nosil troje rdečih našitkov — znak, da je bil že trikrat ranjen na fronti. Tretjikrat ga je zadelo v levo nadlahtnico nad komolcem. V njegovem vojaškem beležnem listu sem bral dolg opis rane; pridejana je bila podoba po Röntgenovi fotografiji. Na prestreljenem mestu je bilo osem kostnih odcepkov; polagoma so se mu vsi izgnojili iz rane. Na prsih se mu je svetila „velika srebrna“.

Najrajši je sedel sam in bral. Tudi danes je sameval v drevedu. Gledal je po lepi dolini, kjer je valila Sava svoje svetle

vode proti Hrvatskemu in kjer so drdrali dolgi, dolgi vlaki, večinoma polni vojakov in vojnega blaga. Sedel sem k njemu.

„Marsikaj ste doživeli v tej največji in najstrahovitejši svetovni vojni, dragi korporal! Prosim, povejte mi, kaj se vam je najbolj zasekalo v dušo?“

„No . . . vam pa povem, kako je bilo tedaj, ko sem se najbolj — bal! Haha! Ne glejte me tako začudeno, češ: Mož, odlikovan za hrabrost, naj bi rajši povedal, kako so se ga drugi bali, drugi!“

V strelnem jarku si vedno z enim komisnim čevljem v večnosti. Od vseh strani žuga nevarnost, iz zraka, izpod zemlje, od spredaj, od povsod . . . Krogle, šrapneli, granate, odstreljeno ostro kamenje, letalske bombe, podzemeljske mine, strojnice, ročne granate, metalne mine, zračni torpedi, bobnajoče in zaporno streljanje, granate s strupenimi plini, satanski ponočni napadi — v peklu bi bilo prijetneje! Kolikokrat sem mislil: Izgubljen si! Zavedal sem se strašne nevarnosti, priznavam: bal sem se, — kdo se ne boji za svojo ubogo kožo? — toda pravi strah to vendar ni bil! Sredi preteče pogube sem ugibal: Kdaj zadene mene? Kam me pogodi? Ali me zadene do mrtvega? Ali mi utrga roko? Nogo? Glavo? Ali oglušim? Oslepim? Zblaznim?

Ni ga zdravoumnega človeka, ki se ne bi bal za svoje življenje, in bodi še tako bedno! Spomniva se samo bolnikov! Kdor govori drugače, pači resnico in ni vreden, da bi ga poslušali. O — tudi jaz sem se mnogokrat bal — kaj bi tajil? — in klical sem Njega, Gospoda vojnih trum! Ali to je bila pač razburjenost, ostrašenost, nikakor pa ne pravi strah, oni grozni strah, ki ti ob nepričakovani, neznani nevarnosti zgrabi mahoma vso dušo, vse telo, popade vsega človeka, presune in pretrese vse bitje kakor silna moč neznanih svetov. Taka zona me je obhajala, ko sem se komaj devetleten dečko prebudil viharno noč in slišal, da nekaj tiho lazi okoli hiše . . . se plazi, plazi in tipa ob zidu, drsa in puha ob zaklenjenih vežnih vratih, mučno vzdihuje ob mojem oknu! V temi sem komaj razločil nekaj črnega. O, kako me je bilo strah . . . Zjutraj so mi pa povedali ata, da je ušla snoči junica iz hleva. Smejali se boste, mene pa je bilo tisto noč tako silno strah — toliko da nisem zblaznel od zone!

Tako strah me je bilo le še enkrat, med obema frontama nad Sočo.

O pasjih dneh leta 1915. smo prebivali precej visoko nad to prekrasno reko slovensko. Naš strelni jarek ni bil daleč od italijan-

skega. Vzeli smo ga Lahom, ki so v naglici pozabili vse živo človekoljubnih lazic. Za to smo mu izbrali ponosno ime — hotel Ušperna! Ob lepem vremenu smo videli na morje, do Benetek in še dalje. Od kamenov našega jarka je puhtela prav res peklenska vročina. Oh, in v hotelu Ušperni je bilo tako malo pijače! Ali muh! Koliko je bilo tam muh, tistih črnih, velikih, ostudnih! Nemarnemu Italijanu je snaga deveta briga. Od sovražnega jarka je zaudarjal neznošen smrad. Niti latrin niso imeli leni kujoni in pred njihovo fronto je gnilo na stotine nepokopanih mrličev.

Bil je „miren“ dan; vsako minuto sta počila komaj po dva šrapnelčka. Včeraj pa so oddali samo naši topničarji iz več nego sto topov v eni uri petnajsttisoč strelav le na eno sleme. Med umazaniami, očrnelimi pletenicami in vrečami, napolnjenimi s peskom, in za oklopnimi pločami so opazovale naše straže Italijana z napetim petelinom. Drugi vojaki pa so v predelih pod prsoبرانom pisali pisma, brali, krpali, jedli, strastno preganjali uši ali pa spali na gražozu, na deskah, na kamenih. V mraku je javila straža, da se pomika med obema frontama avstrijski vojak, obezan, onemogel.

„Kdo gre ponj?“ je vprašal naš lajtnant, ki je stal v zamazani, vsi pomečkani uniformi ob lestvi za strojno puško. Na prsih je imel troje odlik.

Oglasili smo se vsi. Izbral je mene.

„Drevi, kadar bo bolj tema!“ mi je velel. „Bodite oprezni! Potrebujem vas!“

Spodaj je šumela Soča glasneje v ohlajenem večernem zraku. Nočilo se je. Dobili smo tople menaže. Ko se je stemnilo, sem bil kmalu zunaj pred našo žično oviro in sem previdno po trebuhu lezel dalje.

Sam med obema frontama — kakšni občutki!

Priznati moram, nič kaj prijetno mi ni bilo pri srcu . . . Iznad italijanskega jarka zaplameni rdeče. Poči. Prijazno!

„Fi-i-i-ju!“ Zažvižga mi nad ušesi, tožno, podobno klicu sokoljemu. Vznaša se bela meglica. Zopet počí ostro, kratko, dvakrat zaporedoma.

„Penk! Penk!“ Bije, grize v kamenje. Iz navade se priklonim še niže, dasi sem že zdavnaj za skalo. —

Bojeval sem se proti Srbu, Rusu, največ pa proti Lahu, proti karabinijerom, bersaljerom (strelcem ali lovcem) in alpinom, proti Piemontezom, najboljšim vojakom italijanskim. Neumen je, kdor

omalovažuje sovražnika. O — tudi Lah ima pogumne vojnike, dobre častnike, ima izborna topništvo! Samo prekmalu ga mine navdušenost, manjka mu prave vztrajnosti, žilavosti. Najhujše so bile prvo leto začetne bitke ob Soči. Takrat nismo imeli še nobenih pravih strelnih jarkov, nobene utrdbe, nobene žične ovire, nobenih potov, nič! V temi, neprenehoma v smrtni nevarnosti, smo z velikim trudom kopali in gradili jarke. Ali tam nisem bil tako sam! In naposled — v strelnem jarku postane vsak fatalist. Tudi jaz sem umoval večkrat s tovariši: Ej — kakor mi je namenjeno! Najpa-⁵²⁹metneje je, da človek ne razmišlja o tem. Bo že nekako, če ne dobro, pa slabo! Saj Bog Slovenca nikoli ne zapusti: če ni reva lačen, je pa žejen; če je sit, je pa vsaj razcapan ali brez doma . . .

Nič hudega mi ni za skalo. Ali vendar — kako varno in prijetno se mi zdi tam zadaj pri tovariših v hotelu Ušperni! Kaj pa če me Italijani ujamejo? Naposled me obleti za trenutek neumna misel, da sem uskok . . .

V sovražnem jarku poje kamen. Italijani popravljajo utrdbe, tolčejo kakor sami kamenoseki. Včasih slišim, kako govore, kako se smejejo ali preklinjajo. V otemnelem zraku visita dva laška privezna balona kakor dve ogromni nočni svetilki, z nevidnimi nitmi pripeti na nebo. Počasi se plazim naprej, zmeraj v senci, zmeraj krit. Vsak čas se ustavim, počivam, poslušam, čakam.

Akotudi nisem daleč od naših, mi je vendar tako tožno in tesnobno, kakor da sem čisto sam sredi neizmerne puščave. Kako more biti pri srcu uskoku, zapustivšemu prijatelje?

V višavah jame brenčati velik čmrlj. Sredi belkastih oblakov naših obrambnih šrapnelov polzi italijansko letalo. Motor brni čimdalje glasneje, brni bliže in naše šrapnelske krogle kapljajo prav blizu mene po kamenju. Prikaže se avstrijski aeroplan. „Na Jero plan'!“ mu pravijo naši. Italijanski Caproni se požuri pred njim domov k menaži.

V linah razpokanih oblakov gore redke zvezde. Počasi se pomikam za skalami, med robidovjem in bodičevjem, v senci dreves, razklanih po granatah, se plazim po tleh, razjedenih po tisoč in tisoč streljih, lezem po lijakastih jamah, ki so jih izkopal granate. Močno zagrmi. V gorah odmeva nad globokimi prepadi. Dolgo, dolgo buči, prituli prav blizu nad mano. Poči. Zemlja se potrese. Zrak se zaziblje. Železo šumi po listju, lomi debla, trga veje, lušči skalovje. Oškropi me hladna prst. Proti nebu se vali gost črn dim. Drobc

lete na vse strani. Ako bi bil nekaj korakov bolj zadaj, bi bil zdaj mrtev. Po ušesih mi šumi in zvoni. Granata je zablodila.

Začenja se ponočno streljanje. Italijan poka navadno do zore. Med ogenj in dim švigajo svetle rakete, zelene, rdeče, bele. Žarometi svetijo. Strelji treskajo hitreje. Nasproti mene in v hotelu Ušperni je vse tiho. Italijan napada v oddaljenem odseku. Lepo in obenem strašno se vidi v bleščeči svetlobi žarometov in raket pošastni dim, ki se dviga tukaj gost, črn, tam redek, rjav, temnozelen, drugod zopet sivorumen. Od italijanske fronte dovaja sapa zoprno omotični duh po mrličih, po človeškem mesu, po človeški krvi. Strahovit je ta mrtvaški duh, rezek, osladen, omamljiv.

Oprezno se plazim po trebuhu dalje. Ondukaj je bila pred kratkim sovražna baterija. Tla so razrili in razkopali nešteti izstrelki, obarvale so jih mlake človeške in konjske krvi. Nobeno drevo ni več celo, noben grm. Težak hrast, izruvan skoreninoma, leži nad mrtvim konjem.

Luna sije izza počenih oblakov. Medpotoma vidim obilo raznoterih stvari, nekatere so napol zasute v zemlji: osmojen oprtnik, laški patronjak, ročne granate, gamašni ovoji, krvav robec, zarjavel bajonet, beležnica, naramni naši, prazni tulci za patrone, razdrobljen daljnogled, še celi šrapneli, jekleni šlem, krinka proti plinu . . .

Pod nizko pečino leži do trideset mrtvih Italijanov. Bog ve kolikokrat so jih že premetale granate! Tukaj niti mrliči nimajo miru! Nekatere so razstrelbe vsaj deloma zasule. Izpod kamenja in prsti moli tu in tam glava, noga. Mastni beli črvi se leno vijejo po zevajočih ranah, po oglodanih udih, po gnijočih obrazih. Ako bi to videle njih matere! Ako bi to videle njih žene, neveste, sestre, otroci!

Ustavim se pri prvem. Kodrolasi, krepkoudni mož leži znak. Odprte oči, suhe, osteklenele, udrte, izpite gledajo iz globoke sence obtožujoče proti nebu. Levica mu počiva na prsih, desnica drži majhno žepno bodalo. Višnjeva očrnela usta so otvorjena, kakor bi hotela zakričati. Sredi čela rdi drobna okrogla rana. Glava leži na rdeče obrizgani kepi belih možgan. Od rane se vleče tanka rdeče-rjava maroga po čelu in licu proti levim brkom, polnim strjene krvi. Po obrazu, po vratu, po laseh, po izbrizganih možganih se zvija ostudna bela gomazen. Na ovratniku se medlo sveti peteroogelna pločnata zvezda, znak italijanskega podčastnika.

Požurim se mimo razmesarjenih sovražnikov in dospem do naših. Pet jih je. Vsekako so zablodili mnogo pozneje sem, kakor

so obležali Italijani. Prvi je enoletni prostovoljec, četovodja. Leži na strani, z levico pod glavo, kakor bi spal, zamaknjen v lepe sanje. Obraz mu je še tako mlad, tako nežen, tako prikupen! Kako lep je ta mladenič še mrtev! Oh — kako ga je škoda! Kaj poreče njegova mati? Kaj njegova sestra? Njegova ljubica?

Eden naših umira. Ta mora biti oni, ki ga je zapazila naša straža. Izpod obveze pri pasu kaplja počasi rubin za rubinom, lije po suknji, curi v kamenje. Iz napol odprtih ust težko hrope in grgra sapa. V krču navzgor zaobrjnene oči so motne, kalne. Močim mu čelo, obraz, usta. Ne gane se. Ne zaveda se več. Desnica stiska pismo. Umirajoč je pisal domov, se poslovil od svojih dragih. Zadnja beseda naslova se glasi: Notranjsko. Še enkrat premakne glavo, zaškriplje z zobmi. Grgra pōjemaje. Zatrepeteta. Izdihne. Ukrčene noge se mu iztegnejo. Pokrižam ga, molim za njegovo dušo, molim za vse, tudi za onih trideset . . . Vzamem mrliču pismo iz roke in ga shranim v žepu.

Zdaj pa nazaj! Priplazim se zopet do onega kodrolasega Italijana. Kar se zganem — mrlič se premika!

Vročje me izpreleti, zatrepetam po vsem životu! Kaj je to? Kaj je to? Sapa mi zastaja, duši me. Srce me zaboli, kakor bi ga zgrabila ledena pest. Počasi mi gomezi mraz po laseh, po hrbtu, po mozgu. Kako čudno odseva bleda mesečina od ugaslih oči!

Pogledam natančneje — premika se rokav one roke, ki drži bodalce!

Kakor okamenel strmim v prikazen. Mrzel pot mi obliva vse telo, mi kaplja z obličja na kamenje. Jezus Kristus — mrliču se premika bluza, kakor bi se hotela sama odpeti . . .

Ubija me strah, grozen blazen strah! Usta se mi odpro, suhi goltanec požira, zobje mi šklopotajo. Ne morem več jasno misliti, zastonj si poizkušam trezno, hladno razložiti strahotni pojav.

Kača! Glej ga zlodeja —

Izpod Italijanove bluze prileze gad. Razklani črni jeziček izteza kar more daleč, naglo striže z njim okoli sebe in zvije dolgo telo v kolobar. Razločno vidim njegovo ploščato, po strani prežečo glavico, spredaj ozko, zadaj široko, vidim črne, križu podobne lise na temenu, tanki stisnjeni vrat, kratki rep s šilastim koncem, črni trebuh, na sivorjavem hrbtu pa črn križkražasti trak.

Le malo se ganem, pa sproži strupeni spak glavo, se jezno napihne, žvižga in puha, odpira žrelo, postavlja strupene zobe, besno grize v zrak. Neprenehoma šviga tankočutni jeziček na vse

strani tako hitro, da ga skoraj ni videti. Od besne jeze se, žare okrogle steklene, zlobne oči. Smrt gleda iz teh srepih, nepremičnih, zalaznih oči z navpično zenico.

Bral sem, da gad le podnevi piči človeka, ponoči pa rajši uide. No, ta ni bil tako prijazen! Prejkone je bil razburjen in razkačen po streljih, vsled silnega potresanja zraka in tal; to ga je izgnalo iz zavetja pod mahom ali grmovjem ali iz mišine.

Moje oči iščejo naokoli. Nič več me ni strah, zdaj, ko vem, kaj je! Globoko se oddahnem. Blizu mojega desnega komolca leži velik kos šrapnela. Oprezno se mu bliža moja desnica, počasi, počasneje od polža. Prsti se oklenejo železa.

Ali gorje meni, če ne zadenem dobro! Zdaj pa le v božjem imenu! Kdor bo hitrejši! Dvignem, udarim. Meril nisem nič. Še danes se mi zdi, da mi je neznana moč ravnala roko. Udar je razmlel glavico. Ali gad ima devet hudičev v repu, veste. Ovijal se mi je okoli roke, pa ne dolgo.

Razburjenost je izginila. Čutil sem se čudovito olajšanega. Dolgo napete mišice so hotele odpočiti. Toliko da nisem zaspal med obema frontama.

Mesec je zatopil. Srečno sem prilezel v hotel Ušperno. Oddal sem pismo in javil lajtnantu, kaj sem videl. Sanitejci so prinesli vse naše mrliče izpred fronte in jih pokopali zadaj v dolinici, kjer je bilo že več lesenih križev.

Ono noč me je bilo res strah in še danes me prime čudno in tesnobno okoli srca, kadar se spomnim kodrolasega mrliča. Vas, ljubi gospod, pa prosim, nikarte ne pravite tukaj v tej graščini nikomur, kako — haha! — kako strašno se je korporal Janez M. tam ob Soči bal — mrtvega sovražnika!

Oton Župančič:

Begunka pri zibeli.

Jezušček med trtami,
 Jezušček pod oljkami,
 ziblje ga Marija . . .
 zlata pala je stezà
 preko polja ravnega,
 dete, pojava k njima.

Kdo sva tujca in odkod?
 K Jezusu na božjo pot
 greva spreko Soče,
 in k Mariji greva, z Brd
 izpod oljk in izmed trt
 romarja brez kočè.

K meni, k meni romarja!
 Kar iskala, sta našlà:
 Jezusa, Marijo,
 v Betlehemu sredi trt,
 sredi oljk kot sredi Brd
 tiho domačijo.

K meni, k meni romarja!
 Kar iskala, sta našlà:
 bomo skup živeli,
 bova skupaj sanjali,
 zibelke poganjali,
 si o domu peli . . .

Mati božja objema me,
 Jezušček prižema te —
 joj, saj smo si znanci:
 midva z Brd, in onadva
 s Svete gore sta doma,
 z doma vsi pregnanci . . .

→ ← → ← → ←
 Nekaj izvanrednega. Dina
 teče na gladiro - rony
 Gregorčičevi "foči"
 Le rima "marija" + "pius" je pa zelo dekadentna.
 Ned 21/10 19

Peter Popotnik:

Učlovečenje.

(Konec.)

Presnavljanje.

1.

V svoji zorni mladosti smo se navduševali ob Heraklitu in njegovi neprestani izpremenljivosti stvari, nato smo se obrnili k Parmenidu in njegovi neizpremenljivi bitnosti sveta, a danes nam poteka iz teh dveh častitljivih starin nov vir spoznanja:

Večno presnavljanje, večno valovanje merljive in pojmljive stvarnosti v nepojmljivo in neopredeljivo duševnost in obratno.

Nov svet, nad katerega durmi stoji pisano:

„Stopite predme — edinega vsi, ki ste se poklonili pred mojim dvojnim obličjem!“

2.

Svoj čas smo strmeli ob naravnih prikaznih, ob kemičnosti snovi, ob elektriki, toploti, gibanju in iz njih izhajajoči pestrosti božanstev.

Trebalo nam je Carnotove duše, da smo spoznali možnost presnavljanja vseh teh mnogoličnih naravnih energij v enotno silo.

Kdaj se rodi naš Carnot, ki nam poda evangelij in vero, da nismo samo drobci, živeči vsak zase, temveč tudi živa enota, živeča eno življenje, še več, da postanemo ljudje šele potem, ako se prostovoljno presnujemo v nam vrojeno enoto, da spoznamo iz te naše enote večno enoto, neprestano rodečo, pomlajajočo in blagoslavljačo našo enoto?

3.

Od nekdanj so nas učili: človek ima eno dušo, eno voljo, en razum in eno čustvo, ali niso nam povedali, da ima ta duša, ta volja, ta razum in to čustvo — dvojno lice.

Ali meniš, da bi se brez te dvoličnosti tvoja duša, moja duša mogli zavedati vse mnogoličnosti in ob enem enotnosti sveta, da je ritem volje tvojega mladega življenja drugi od ritma tvoje zrele starosti in da so tvoja volja in očesi tvoje volje — razum in čustvo, najprvo sprejemajoči in potem podajajoči?

Večni vir stvarjajočega ritma presnut v lastnem metru!

Zato vzemi od sveta, kar ti je dano, da boš vrnil svetu, ko ti položi trnjevo krono na teme, kar je njegovega, — svoje srce v kristalni posodi.

4.

Neizbežno nosi človek v sebi življenjsko zavest parcelice, v kateri je bil spočet, zavest enote in nedeljivosti obeh principov, moškega in ženskega. To je praideja in pogon vsega zemeljskega življenja; v njej ni razlike med bistvom stvari, kakršnekoli oblike in razvojne stopinje, bivše, sedanje in bodoče. V njej je združen ves umrli, sedanji in bodoči človeški rod. Vsa delitev in razlikovanje, kratko materijalizacija je nastala šele tedaj, ko je resnica stopila v svojo resničnost, iz svoje večnosti v čas, prostor in vzročnost. Ta trodimenzionalnost je mesečina razuma in z njo vred vsa pestrost sveta. Neobrzanost makrokozmične ektropije, razlivše se v entropijo in zavedni vznik ektropije iz nje, zibeli mladega mikrokozma.

Poln upanja in zmage koraka človek, bodisi zavedno ali nezavedno skozi to mesečino, hraneč v svojih prsih praidejo svojega izvora, edino življenjsko netivo, vodeče ga v gorjupi medsebojni boj vidnih stvari, skozi hladni in neizprosni obraz sfinge, odsevajoč na drugi strani jasno nebo prostosti, ljudomilosti in lepote.

Ta volja do življenja je trpka želja po idejnem združenju moškega in ženskega praprincipa ali pot iz nezavedne enote, skozi vso mnogoličnost resničnosti, — k zavedni enoti.

Gorečnost onih mož, ki so s smehljajem na ustnih umirali za edino realnost, ne za zemeljski sijaj, pač pa za svojo nezlomljivo vero.

Čudo organizma.

1.

Organizem je skrivnost.

Ni je vede, ki bi ne uporabila vseh svojih ostrin, da pride temu čudesu do živega. Vendar človek, sledeč luči svoje pramatere, nima sredstev, da bi pojmlil vso njegovo realnost. Kvadratura kroga. Noëtika s svojim najfinejšim in najzaneslivejšim instrumentom, logiko, izmeri le širine in globine vidnega telesa, njegovo življenjsko jedro pa je zanjo ograjeno s sedmimi gradovi.

A navzlic temu je dar noëtike dragocenost: oblika enote.

2.

Iskra življenja, zanetivša nov organizem, ga spremlja od rojstva do groba. Na potu od doma vihra ta plamen v znamenju spora, njegov povratak v očetovo naročje pa je žar ljubezni.

Ali mnogokrat se dogodi, da se ta „izgubljeni sin“ vrne v svoji dobri slutnji pred očetova vrata, še preden je dovršil svoj predpisani krog, a jih najde trdno zaprta.

3.

Spor življenjske iskre z večnim plamenom je porod zavesti ločenosti, osebnosti organizma in začetek drame njegovega življenja.

Vsakdo, komur je določen sijaj krone življenja, mora zavedno skozi njega peripetijo.

4.

Organizem, plod žive nature, ni istoveten z umetniškim organizmom.

V umetniku, v katerem se je ta obrat že izvršil, pa dozori ideja pod toploto njegovega solnca do organske popolnosti.

Zato premaguje živi organizem ženski element najprej v sebi, dočim premaguje umetniški organizem ženski element — v svetu.

5.

Največje čudo na svetu je, kadar rodi ženska Moža.

Navadno rodi ženska le žensko, četudi v moški obliki.

6.

Ženska se ne more izviti iz žive nature; ona je resničnost. Odtod njena nestalnost, praznosta in telesna prelest.

Nasprotno Mož. Njegova veličina leži edinole v resnici.

7.

V vidnem svetu prevladuje ženski element. Kadar pa se pojavi, po stoletnih presledkih, genij, sol zemlje, tedaj napoči zora prerojenja.

Genij je nebeški ženin; njegovega prihoda čaka nepregledna truma nevest.

8.

Mož je daritev in Zena je daritev.

Mož je daritev Onemu, ki ga je vzbudil iz ila k življenju in Zena je daritev Njemu po Možu, iz katerega je bila ustvarjena. Zakaj Ženi je izveličanje le po Možu.

Toda, daritev mora biti zavedna in prostovoljna, da se jima odpro duri v mavrično luč stvarjanja.

9.

„Mož postati!“ — se pravi premagati sredobežnost svojega telesa in ga oblikovati na novo, to je roditi sebe iz sebe, ob večni luči, ki je v njem.

10.

Po Možu in Ženi je stopil na svet On, ki je s svojo titansko močjo ustavil beg zemlje po brezdanji praznini in jo napotil k praviru vsega stvarstva.

11.

Vsak organizem ima svojo višino in svojo nižino. Višina korenini v svoji nižini; presajena v tujo nižino mora poginiti.

Višina zavedno pojmi, da prejema svoje življenjske sokove iz svoje nižine, nižina pa nikdar zavedno ne pojmi svojega cvetja, ali drugače, senca nikdar ne pojmi svoje luči, dasi luč v njej nikdar ne zaide.

Vendar, pisano je od vekov, da bo višina šele tedaj višina, ako prej poljubi zemljo, katera jo je rodila.

12.

Organizem je božje okno. Dokler si to okno zastiraš sam, ali ga zastira sovražnost tvojega sosedu, prihaja skozenj le mrak jeze in srda nad svet.

Kadar pa se razliva skozenj žar večne ljubezni, tedaj vstajajo mrtveci iz grobov.

13.

Sredobežnost je zgoščanje, sredotežnost razredčanje materije. Vsak kulturni organizem je sredotežen in nikdar sredobežen. Kaj ti pomaga le življenje mesa, ako brli tvoja luč v temi.

14.

Človeštvo kot pojem dobi življenjsko vsebino šele v kulturnem narodu.

Ako pa se pojavi ta pojem v razumu kot samooblastni fikciji, postane le znanstvena fraza.

15.

Stopinja narodovega razvoja se meri po težnosti njegove notranje strukture, po njeni sredobežnosti ali sredotežnosti.

Njegova kultura pričinja tedaj, ko je življenjska volja celega organizma zavedno premagala dedščino svojega rojstva in zanelila osrednjo luč, katere tajni soj se razliva po vsem njegovem telesu, — zavest prostosti.

Ta zavest je porod njegove duše, to je njegova nacija.

16.

Le središčnost rodi prostost in le-ta rodi individualnost.

Ta zida nove svetove, na katerih kraljujeta duševno in telesno zdravje.

17.

Kultura je notranja prostost; to sama ti poda zunanjo.

18.

Postati človek, se pravi, poročiti se z resnico.

To je vzrok, da raste človek na noter, ne na ven.

19.

Skrivnost življenja se ti razkrije takrat, ko se spremeni tvoj živi „jaz“ v živi „ti“.

Šele tedaj boš pojmlil najgenijalnejšo formulo socijalnosti: „Ljubi svojega bližnjega . . .“

20.

Stvarnik solnca, ki nikdar ne zaide, vira vse lepote, moči in zdravja, je prosti človek, porojen iz neprostelega človeka.

Brez njega ni ne prave znanosti, ne prave umetnosti. On je pretok, skozi katerega lije na zemljo zmisel in vrednost življenja. Brez njega ostane kruh le kruh tvojemu želodcu, in nikdar ne kruh tvoji duši.

21.

Bog moškega je nespreneljivi osebni Bog, da ga more videti in otipati s svojimi trojnimi prsti, sicer ne veruje in ne more verovati vanj. On je edina opora njegovega življenja.

Ali Možu je osebni Bog le posoda njegove neosebnosti.

Čemu bi mu bil dokaz, da On je, ako je njegova vera vanj močnejša od dokaza?

Življenje je našlo svojo dragoceno vsebino, zlato prostost, porojeno iz zakonitosti.

Zatorej, Bog Moža je bil, je in bode večna in neponovna izpremena, razlivajoča se iz neizpremenljive enote, — skrivnostna roža, porodnica večno mlade poezije.

Janko Glaser:

Klopotci.

Zopet klopotci prepevajo,
vabijo veterc gorak,
da omeči s pihljanjem
grozdje v sok sladak.

Sama radost razigrana
iz vinogradov vsevprek:
„Lep, lep, lep“, poje z gričevja,
„lep, lep, lep vinski je breg!“

Vmes pa počasi, slovesno
kakor očenaš
siv orjak se oglaš
z vrha: „Naš — naš — naš!“

Dr. Franc Derganc:

Henri Bergson.

Filozof moderne Francije.

Drugo poglavje.

(Dalje.)

Bergson sam razlaga intuicijo takole (Uvod v metafiziko): „da lastim gibanemu objektu notrino in takorekoč dušne položaje; dalje pomeni to, da sočutim te položaje in da se postavim vanje s posebnim naporom domišljije. Intuicija se imenuje tisti način intelektualne simpatije (sožitnosti), s katero se prestaviš v notrino predmeta, da najdeš to, kar vsebuje edinega in neizravnega. Relativno je simbolično spoznanje s pomočjo predobstojnih pojmov, ki vodi od trdnega h gibanju, nikakor pa ne intuitivno spoznanje, ki se prestavi v gibanje in se polasti življenja stvari samih. Analiza (razum) pa je tisti postop, ki razkrajja predmet na že znane, torej njemu in drugim predmetom skupne elemente. Preprosti akt pa, ki je spravljal analizo v gibanje in se skriva za analizo, izhaja iz posebne sposobnosti, ki je docela druga nego ona razkrajjanja. Ta sposobnost nima nič skrivnostnega. Nikogar ni med nami, ki bi ne bil imel priložnosti, izvrševati jo v gotovi meri. Kdorkoli se je na pr. poizkušal v literarni produkciji, dobro ve, da je potrebno, če je predmet dolgo študiral, vse dokumente zbral in napravil vse bilješke, nekaj več, potreben je često jako težaven napor (un effort, suvent très pénible), da se hipoma postavi v sredo predmetovega srca in da si da kolikor mogoče globok zagon (zarah), ki potem od njega ne zahteva več nobenega drugega dela, nego da se mu prosto uda. Metafizična intuicija je nekako iste vrste. Kar tvori tukaj protivzglede bilježkam in dokumentom literarne produkcije, to je vsota od pozitivnih znanosti zbranih opazovanj in izkustev“.

V spomin nam prihaja nehote Binetova definicija miselnosti in naša primera z miselnim magnetom, a še jasnejšo luč vrže na pojem intuicije fenomen psihološke produkcije in indukcije. Duh namreč ne producira po teoriji racijonalizma, da se sam od sebe sproži a priori naviti gramofon ali film razuma, duh ustvarja samo pod neposrednim vplivom kontakta z živo prirodo. Čim intimnejši

je ta kontakt, čim globlje se takorekoč potopi človek v utripajoče srce prirode, čim tesneje se združi s prirodo v obliki znanstvenega opazovanja in eksperimenta, dela in življenja v prirodi, tem jačje, popolneje producira (spoznava) duh. To samo od kontakta odvisno, a sicer avtomatično delujočo spoznavno produkcijo imenujemo z drugim imenom indukcija (intuicija). Podobna je električni in akustični indukciji (konsonanci): ako se nahaja v kontaktni bližini množica podobnih, sorodnih ustrojev in ako spravimo le en ustroj v vibracijo, začno brneti tudi vsi drugi. Kako se to godi, da razumem, če poslušam govornika? Kako nastane v meni občutek sočutja in usmiljenja, če vidim trpeti sočloveka ali žival? Zakaj posnemajo na kroglišču gledalci kretnje metalca, zakaj se metalec sam v slučaju zvije kakor krogla in poskoči za kroglo? Vse pod vplivom psihološke indukcije. In ako v tesnem kontaktu opazujem, zasledujem življenje prirode, nastane v moji duši avtomatično po indukciji slika tega življenja, prirodnega ustvarjanja. Ta induktivna sposobnost je prirojena vsakemu človeku, a v različni meri, v najvišji ženijalnim umetnikom in mislecem. Pri navadnem človeku (otroku, občanu, prirodnjaku) se vrši indukcija nezavedno, reflektorično, le ženijalni umetnik in mislec se jasno zavedata ustvarjajočih moči intuicije, le tema se posreči s posebnim, včasih naravnost boleznim naporom (v bolečinah pesmi se rode), spraviti jo v poljubno smer in jo vpreči v jarem lastne volje. Dolgoletna vaja seveda olajša ta napor. Psihološka indukcija nam pojasni tudi razmerje Bergsonove intuicije k naši trojni definiciji intuicije. Že vsaka posamezna zaznava kot enotna slika nam predstavlja kompleks zaznavnih elementov, reflektorično zbran, urejen od posebno usmerjene, specifično zanimane pozornosti. Vidimo, da ustvarja ista dušna sposobnost na isti način v vulgarni zaznavi v malem kakor ženijalna intuicija v velikem: združuje v psihološko enoto zaznave kompleks elementarnih zaznav iz gotove stroke. Mistična intuicija naposled zedini v eno samo organično sliko komplekse vseh strok, celo vseмирje.

In kaj je spoznal Bergson ob svitu intuicije? V kaki obliki se mu je prikazalo čudo predmetnega sveta ob žaru intuicije? Doslej Bergson še ni intuitivno predelal sistematične filozofije in znanosti, zlasti še ni zavzel stališča napram važnim kulturnim in socialnim problemom. Izbral je samo nekatere predmete, da preizkusi in pokaže na njih vporabnost in uspešnost intuitivne metode. Intuitivizem se nahaja stoprav v poizkusnem začetku, išče intuitivnih delavcev in sotrudnikov, poizkuša organizirati intuitivno delo.

Bergson zajema svoje misli iz zadnjega vreca, iz zadnje intuitivne danosti, vzvišene nad kritiko in dvom, enako pristopne zdravemu človeškemu razumu kakor rafinirano izvežbani spekulativnosti filozofa, zajema iz intuitivne danosti, katera stopi v veličastni in mogočni vtiskovitosti pred duha, da ostrmi, da mu obstane vsa miselnost brez moči kakor prazna, vsebine žejna posoda.

V svojem prvem delu, v doktorski disertaciji (Razprava o neposrednih danostih zavesti, 1889) se je lotil Bergson problema, ki je skupen metafiziki in psihologiji: problema duha in njegovega bistvenega znaka — svobode. Po njegovih mislih izvira ves prepir med pristaši svobodne (indeterminizem) in nesvobodne (determinizem) volje iz tega, ker mešajo in zamenjavajo trajo (*durée réelle*) z razteznostjo prostora, sukcesijo (soslednost) s simultanostjo (istočasnostjo), kvaliteto (kakovost) s kvantiteto (količino). V prvem poglavju knjige razpravlja o pojmu intenzitete, v drugem obdeluje pojem traje, tretje je posvečeno svobodi sami.

Duh se je doslej diferenciral v človeku na dva dela: 1. glavni del je ohranil svoje pravo, prvotno spiritualno in svobodno bistvo in deluje v človeku kot intuicija; 2. manjši del je izgubil svobodo in se razvil v omejeni obliki intelekta, ki znači plastično akomodacijo na zakonitost prostora in materije. Razlil se je takorekoč v prostoru kakor reka živega, plastičnega voska med stvari in obliil njih površino, da so nastali v njem votli odtiski predmetov kakor njih kalupi (modeli). Ta intelektualni val duha s svojimi modeli hoče sedaj absolutno vladati v vsi dušnosti, čeprav se je razvil in izkristaliziral samo iz intuicije v obliki svetlega kristala (jedra), ki ga obdaja kakor luno megljeni dvor prvotna intuicija liki neskončno fina, megljena plast ali „franža“ (James).

Kakor bi nam hotel podati primer briljantne dijalektike, izvaja Bergson dalje: ta duh je kompleksno, heterogeno bitje in obstoji iz elementov (položajev, kvalitativnih modifikacij), ki niso stalne, nespremenljive količine, ampak se nahajajo v neprestani igri spreminjanja, da nam kažejo vsak trenutek drugo obliko kakor pisani kamenčki v kaleidoskopu. *Punctum saliens* te spreminljivosti pa tiči v tem, da se ta prehod iz trenutka v trenutek, iz faze v fazo, iz oblike v obliko ne vrši pod vplivom kakih zunanjih vzrokov ali zakonov, ampak takorekoč slučajno in popolnoma nepreračunljivo, spontano in samovzročno. Ta nepreračunljiva spontanost je bistveni znak vsega dušnega dogajanja, zato je imenujemo s posebno besedo „svoboda“ (indeterminizem). Logičnemu intelektu je ta svoboda

nerazumljiva in nepristopna silogizmu, in bolj jo intuitivno slutimo nego vidimo v delovanju fantazije, zlasti v živahni, presenetljivi igri otroške fantazije. Intuiciji se razodeva duh kakor orjaški žarovodomet (fontaine lumineuse), iz katerega prikipi vsak trenutek druga fantastična figura v drugi svetlobi. Ta živi, ritmično utripajoči, kvišku pršeči in krešoči curek intuicije je baš traja (durée réelle, pure) sama, živi, ustvarjajoči, konkretni čas, a moč, ki ga žene kvišku, je baš vitalni zagon (élan vital) sam.

Različni dušni elementi (kvalitete) pa se ne nahajajo v duhu drugi poleg drugega kakor trdi atomi v prostoru kemičnega telesa, ampak se medsebojno prešinjajo, prepajajo brez stalne oblike, količine in intenzitete kakor v raztopini raztopljene snovi, tako da ni mogoče reči ali šteti, ali je eden ali jih je več? Šele v prizmi razuma se ločijo in izstopijo v razteznost prostora kakor barve spektruma.

Vsako dejanje (čin) je le del poznejše celotne dušne faze, katera je izrasla svobodno v novi obliki iz prejšnje, obsegajoče vse takozvane motive kakor dele svoje celote. Oba: čin in motiv sta le dela dveh soslednih trenutkov, nikor pa ne dve antagonistični moči, a vsaka faza se razvije iz prejšnje po principu absolutne svobode (indeterminizma). Napaka deterministov se razlaga torej iz tega, da so umetno izrgali motive kot nespremenljive, samostojne količine (zunanjost) iz predidne faze in jih postavili v nasprotje s sledečo fazo čina, oziroma iz tega, da se ponavljajo v materijalnem svetu astronomije, fizike in kemije sosledne faze vedno v enakih oblikah, cum grano salis po nespremenljivih zakonih, tako da iz sedanje faze s pomočjo teh zakonov vzročnosti lahko naprej izračunamo fazo, ki bo sledila šele čez leta ali desetletja. Materijalisti so se tega načina mišljenja tako navadili, da ne morejo več izlezi iz te železne srajce navade in da hočejo po teh privajenih, materijalnih oblikah (merah) razlagati tudi spiritualni svet.

Videli smo ravnokar v delu Bergsonovo filozofsko metodo: konfrontacijo konvencionalnih pojmov z originalno intuicijo. Intuicija rase kakor živa, razvojna količina, a pojem je obleka, ki pristaja telesu le toliko časa, dokler je ne preresejo udje intuicije. Tekom tisočletne spoznavnosti se je telo intuicije orjaško razvilo, racionalisti ga še vedno tlačijo in stiskajo v tesno, po vseh šivih razpokano obleko zastarelih pojmov. Na novo narasli intuiciji novo obleko pojma! Ta bistveni del spoznavne činovnosti, ki v vsaki novi kulturni fazi kontrolira, revidira razmernost nove intuicije in starega

pojma, ta perijodično se ponavljajoča činovnost je baš metoda kontrolizma.

Bergsonov kontrolizem obrača posebno pozornost na pojem intelekta, specifično akomodacijo in navado duha na prostorno materijo. V psihološki analizi je Bergson spoznal: 1. da rokodelec razum nastopa in deluje samo s trdim orodjem navad (pojmov); 2. da v ekonomičnem nagonu (*pars pro toto, semel pro semper*) naivno misli, da je to orodje radi tega, ker ga je slučajno on vajen in po njem izvežban, pripravno za vsako drugo opravilo, kakor bi hotel kovač s svojimi okornimi kleščami in težkimi kladivi popraviti fino damsko uro. V izključnem kontaktu in boju z materijo se je razum navzel nje mrtvih oblik (kalupov) in hoče vanje preliti tudi živo intuicijo, svoj mrtvi okameneli, oledeneli metrum hoče vtihotapiti v živi, rastoči ritem duha in življenja, a matematičnoracionalna teorija zaznava le mrtvo telo narave, kakor mistik Poirer. To tihotapstvo intelekta hoče Bergson sistematično preiskati in razkrinkati na vseh poljih filozofije ter razložiti ž njim velik del filozofske spornosti in antinomij, ker bivajo v istini le sovisne vrste faz z neskončno finimi prehodi, ki jih naša pozornost običajno ne zaznava. Naš razum se ozira le na tiste faze, ki se vsled velike medsebojne razdalje že močno razlikujejo in jih iztrga kot samostojne člene iz sovisne verige; tako postavlja nepremostne antinomije, katere nam predstavljajo le prehodne člene ene vrste. Imamo le prehode, nasprotij sploh ni! Ista smer veže neločljivo oba še tako zagrizena in nespravna nasprotnika, njiju nasprotje obstoji le v tem, da stojita na različnih točkah iste črte, sposobne vsak hip harmonične združitve in približnega prehoda. Pojem nasprotnosti je torej tudi le mrtev metrum intelekta, istotako pojem antinomij (duhin materija, razteznost (ekstenzivnost) in intenzivnost, kvaliteta in kvantiteta, svoboda in nujnost).

Isto metodo čiščenja in intelektualne revizije vporablja Bergson tudi v drugi knjigi „*Matière et mémoire*“ (1896). Dočim je v prvi izčistil pojma duha svobode in ju prikazal v intuitivni bežni prvotnosti, išče tukaj stično točko duha in materije in lušči iz te medsebojnosti praktično koristne simbole intelekta. A glavni namen razprave sega vse višje in dalje: zadeti hoče materijalizem s fino brušenim bodalom dijalektike naravnost v srce in mu zadati smrtni sunek. Materijalizem nosi namreč svoje srce v možganih, v tistem organskem stroju, ki izdeluje po njegovem mnenju občutke, zaznave, predstave in spomin, torej bistveno dušne kvalitete. Bergson pa

hoče znanstveno in nepobitno dokazati, da spada telo z možgani vred v svet materije, da so možgani samo tisto orodje, s katerega pomočjo od njega neodvisni duh aktivno posega v svet materije in ga ovladuje. Možgani niso niti shramba duha, niti predstav, niti spomina, kakor uči psihologija materijalizma, duh biva s spominom izven možganov in posega od zunaj v motorične mehanizme možganov. V nobenem cerebralnem dogodku ne nahajamo psihičnega ekvivalenta, kakor dokazuje psihofizika, ampak vsak cerebralni mehanizem je le nadaljevanje enotnega refleksa, le njegov motorični, odvodni krak, kakor je predstava (spomin) njega privodni krak.

Radikalno se razlikuje po svojem bistvu zaznava od predstave, zaznava je le del materijalnega sveta kakor telo in možgani, kot taka se istotako ne nahaja v možganih, ampak zunaj v predmetu samem. A zaznava ne obsega celega predmeta in njegovih svojstev, zaznava je le produkt izbirnega dušnega čina, duh izbere, iztrga pod vplivom in vodstvom bijoloških potreb iz vsote zunanjega sveta le tiste dele, ki se nanašajo na praktično činovitost telesa. Zaznava obsega le izbrani del sveta ali predmeta, je le skromen okvirček, preko katerega moli na vse strani prevelika slika (predmet). Naše zaznave pa niso čiste, ker jim pridruži duh v hipu konkretne zaznave čustva telesa in vsoto spomina (skupino predstavnih slik). Tako znači vsaka zaznava le del, nekak ekstrakt prisotnega predmeta, dočim imamo v predstavi le sliko odsotnega predmeta, shranjeno v dušni shrambi spomina.

V hipu konkretne činovitosti razgrne tudi spomin zbirko svojih slik, da izbere duh najprimernejšo telesnemu položaju in jo priklopi konkretni zaznavi. Kolikor več preteklih hipov združi spomin v en konkreten hip, kolikor več predstav torej obseže dušno oko, toliko večjo oblast imamo nad materijo. Obsežnost spomina je torej merilo naše moči.

Razlikujemo dvojen spomin: 1. motorični spomin možganov, ki ponavljajo samo izvežbane mehanizme (ponavljajoči, mehanični spomin); 2. predstavnih spomin obsega le slike predstav.

Originalno razlaga Bergson pojem, ki mu predstavlja dvo-smerno gibanje duha med obema ekstremoma, med svetoma predstav in predmetov (motoričnih mehanizmov v možganih), pojem je činovitost duha, korak (skok) od predstave do motoričnega čina besede, ali pa narobe od mehanizma besede do predstave.

Konkretna zaznava nam kaže prototip dušnotelesne medsebojnosti. Kakor združi duh pri navadnem binokularnem gledanju sliki

obeh očes v eno samo, tako izvrši tudi v konkretni zaznavi sintezo neštevilnih slik spomina in telesnih čustev, torej sintezo duha (predstave) in materije (zaznave).

V tej razpravi ublaži Bergson, najbrže pod vplivom E. Boutruxa, izprva do skrajnosti napeto nasprotost med duhom in materijo, med svobodo in nujnostjo, pravi namreč, da se razvija svobodni ritem prirode v primeri z ritmom človeškega duha tako počasi, da ne pride praktično v poštev, da enači tisti počasni razvoj prirodne svobode praktično nujnosti neizpremenljivih zakonov.

Če se postavimo na stališče časa ali prostora, vidimo, da poganjajo korenine svobode iz nujnosti in se tesno družijo z njo. Duh zajema zaznave iz materije, vrača zaznave zopet materiji, v obliki gibanja s pečatom svobode.

V knjigi „Materija in spomin“ je nakopičil Bergson toliko duhovitih, originalnih idej in toliko plodnih pobud, da smo se mogli vsled subjektivnega, nemerodajnega okusa dotakniti samo nekaterih, ki naj bralca samo opozorijo na večjo izdatnost lastne poglobitve v Bergsonovo metafiziko.

Svoj „chef-d'oeuvre“ nam je podal Bergson z zadnjim delom svoje metodične trilogije, s knjigo „Razvoj-stvarnik“ (1907), v kateri razpreda problem življenja samega. V I. poglavju nas uvaja v razvojno teorijo in biologijo sploh (Darwin, de Vries, Eimer, neolamarckizem), istočasno razpravlja oba temeljna pojma traje (durée réelle, pure) in vitalnega zagona (élan vital). Drugo poglavje govori o splošni ideji razvoja, o razvoju rastline in živali, o treh glavnih smereh razvoja: toposti, intelektu in instinktu, o življenju in zavesti, o stališču človeka v naravi. Tretje poglavje razmotriva razvoj intelekta in materijalnosti po medsebojni prisposobnosti, razlaga pojma ustvarnosti in razvoja. V četrtem poglavju primerja Bergson mehanizem pojmovnega in navadnega mišljenja kinomatomografu, podaja kratek kritičen pogled filozofskih sistemov in govori o metodi tiste filozofije, katera prerase razum.

Intuicija spoznava bistvo jaza in vseirja v traji, ki rase kakor živi, polni čas in se vali kakor živa reka istine iz preteklosti v bodočnost, združujoča vso mnogoličnost v enoti svojega toka. Traje ni mogoče predočiti s pojmi ali logično definicijo, ampak začutimo in zaslutimo jo samo v gledanju primernih podob. V „Uvodu v metafiziko“ jo pojasnuje Bergson takole: „Je vsaj ena istina, katero najdemo vsi od znotraj, z intuicijo in ne s samo analizo. To je naša lastna oseba v poteku skozi čas. To je naš jaz, ki traja. No-

bene druge stvari ne moremo intelektualno doživeti. Gotovo pa doživljamo sami sebe. — Če iščem na dnu svojega jaza to, kar je najenakomernejši, najstalnejši, najtrajnejši jaz, potem najdem nekaj čisto drugega . . . sovisnost (continuité) toka, ki se ne da primerjati z nobeno tekočo stvarjo, ki sem jo kdaj videl. To je soslednost položajev, od katerih vsak naznanja, kaj sledi, in od katerih vsebuje vsak, kar je poteklo pred njim. (Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

A. G. Matoš: Feljtoni i eseji. Zagreb 1917. Naklada „Juga“. Cena K 2:50. — Evo vam mnogovedca in mnogovidca Matoša, polnega modrosti iz knjig in življenja, spretnega stilista in esteta, ki pa ima oči vedno v aktualnosti. Evropejec-Hrvat, Zagrebčan-Gričan-Jugoslovan. Dokler je bil živ, je imel po lastni zaslugi mnogo neprijateljev, danes, mrtev, ima samo še prijatelje, in po lastni krivdi celó srenjo gorečih vernikov. Založništvo je izbralo iz njegovega raztresenega dela osem člankov: Ljudi i ljudi; Književna kriza; Umjetnost i nacionalizam; Futurizam; A. Harambašić; Emerson; Pod florentinskim šeširo; Od Firenze do Zagreba. „Idući zatim, da ova knjiga bude ogledalo Matoševa duha, njegove prave biti, nijesmo u nju uvrštavali onakvih stvari, koje su plod momentanih dispozicija i indispozicija, ogorčenja ili želje, da se »dela vihtig«. Matoš da naj se nam pokaže „bez maske“. Tudi Matoš brez maske je izprevrgljiv, nemiren in drhtav duh; marsikdaj pove kaj samo zavoljo lepšega; vendar ti odkrivajo ti eseji človeka s pozitivno, gradečo dušo, vneto za resnico in prave ideale človeštva in naroda, dušo, ponižno v spoštovanju do velikih vrednot preteklosti in sedanjosti. To vam je esejist kakoršnega slovenska kultura tako zelo pogreša. In potem: človek pogumne in drzne odkritosrčnosti, pa magari proti sebi in svojim včerajšnjim trditvam Tudi takega moža bi potrebovala naša javnost. Cankar se nam je razvil v drugo smer. Danes, v dobi državnopravnih deklaracij, ko smo se strnili vsi Slovenci brez ozira na politični, verski ali kulturni credo v jugoslovanski ideji, vredni nam in zanamcem življenja in smrti, čutimo živo svežost sestavka iz leta 1912. o Avgustu Harambašiču, katerega drugi oddelek je zgodovina razvoja starčevičevega pravaštva, resna ocena in kritika pravaških osnovnih misli, nekaj politični konfiteor pisatelj. Kdor še nisi čital mnogo hrvaščine, a bi se rad prijetno in s pridom uvel v bratsko narečje, skoraj da ne bi mogel seči po primernejši knjigi, zakaj Matošev jezik stoji tesno tik slovenščine.

Solzna Avstrija, v spomin prelivanja krvi in svetovne vojske 1914—1915—1916. Napisal, založil in na svetlo dal Matija Belec pri Sv. Bolfanku v Slov. goricah 1916. Cena 1 K. Tisk W. Blanke v Ptuj. 72 str. — S sliko cesarja Franca Jožefa in avtorja.

Belec ne nadaljuje literarne tradicije, ki postane za nas vidna v Volkmerju in katere zadnji zastopnik je bil Peter Skuhala. Kako je začel pisati pesmi in kedo ga je pri tem vodil, o tem nam pripoveduje v predgovoru te drobne knjižice, ki je zanimiva ne samo kot donesek naši vojni literaturi. Narodnega pevca ga lahko imenujemo samo s pridržkom: samo po njegovem duševnem obzoru in vsebini njegovih pesmi. Vse drugo je izposojeno in premalo premozgano in prebavljeno, tako da se jasno poznajo predloge, n. pr. njegova varijacija Prešernove „Nune in kanarčka“. Za takšnimi vzori hoditi pa je za narodnega pevca težavna reč. Zato ni čuda, da ima razmeroma malo stvari, ki bi se dale gladko čitati. Samo dva primera, da se pokaže domači, simpatični človek, ki se trudi z jezikom, ki ga popolnoma ne razume:

„Zbor vojaški
List mrtvaški
Mi v odgovor je poslal;
List že pravi
Mi in javi,
Da je v Bogu tam zaspal.

Grem v župnijo
Naj zvonijo,
Da se znancem razglasi;
Razven tega
Še za njega
Plačam svete maše tri.

Moji sreči
Razcveteči
Cvet izpulil je vihar,
Da nevesta,
Žena zvesta
Njegova ne bom nikdar.

Sama biti
Se solziti
Morala bom svoje dni,
Ker za mene
Več nobene
Zemeljske tolažbe ni.

Revo bolno
Upov polno,
Še tolaži me sedaj,
Da tam gori
V rajskem zbori
Združiva se vekomaj.* (Str. 36.)

Ali n. pr. čistiljiva, starinska deviza Slovenskih goric:

„Uživajmo tedaj le vince rumeno,
Živimo na svetu le samo enkrat!
Zakaj bi ga tedaj ne pili pošteno
V sredini slovenskih brežičev in trat.“ (Str. 47.)

Baš v tej kitici nahajamo podrobnost, ki je za našega pevca posebno značilna: ritmične težave mu dela „tedaj“, ki mu je, kakor sicer metrično bolj porabni „tórej“, tuj, priučen, in zato se pesem nekako opoteka v teh verzih.

Takih primerov imamo v njem celo kopico: Kje bodo pa klečale žene — Le tega *dotičnega* dne? (16), Če Vi imate, kakor jaz — Po žilah *strastno* kri, — Ne bode tam [v vojski!] nas strašil glas, — ki noč in dan gromi (22). Oj, kroglijca

lepa in drobna — Brez tebe pač vladal bi svet; — Si v svoji lepoti *resnobna* — Da daješ premnogim umret! (27). — Jaz moram oditi — In vas zapustiti, — Spolniti postave *plakat* (29). Smo čestokrat tamkaj sedeli — Krog mize na starih klopek; — In svoje pomenke imeli — Najrajši na *tamošnjih* tleh (31). Solzim se, ker za grob ne bodem znala — Tam kjer odeja zemlje te pokriva; — Po tem srcé mi vedno *kál* razriva — Zato živeča sploh bom žalovala (41)! Glej, kosec je zjutraj prav rano prepeval — *Čarobne* predsmrtnice jim [rožicam!] za slovo (50). Šel z veseljem v četo si vojaško — Ki je čakala sovraga *strastno* (61). — Očividno je, da rabi mož besede, ki jih ne razume; rabi pa jih zato, ker mu zvenijo nenavadno nekako svečano impozantno. Vidi se celo, odkod ima te besede: deloma iz naše uradne slovenščine (dotični, tamošnji, plakat, deloma iz svojih pesniških vzorov in predlog (strast, strasten, kal, resnoben, čaroben). On operira z izposojenimi klišeji, ki mu sami na sebi uga'ajo, pri katerih pa mu manjka čut, ali spadajo v celoto, kamor jih je postavil, ali ne. Vse to pa samo zaradi tega, ker našega knjižnega (pesniškega) jezika ne razume popolnoma. To ni tako čudno.

Knjižni jezik je namreč čudovito kompliciran organizem. Seveda, najdejo se ljudje, ki jim je samo primitivno „občilo“, pa se ne zavedajo, za koliko množino relacij med človeškimi duhovi je določeno to „občilo“, koliko možnosti izražanja mora imeti, ki se ne dajo vkleniti v kako preprosto mehanično formulo. Vzemimo tega organizma najpreprostejšo sestavino, posamezno besedo — da govorimo popularno — in si jo oglejmo. Pa bomo videli, kako neizmerno kompliciran organizem je že beseda sama. Vendar pa lahko njene sestavine razločimo v dve veliki skupini. V eno skupino pridejo vsi oni njeni elementi, ki jih lahko zagrabimo s svojim intelektom; najčistejši tipi takih besed so tehnični izrazi, ki so v formulah dobili svojo najpreprostejšo obliko. Kemična formula $H_2 SO_4$ nam postavi pred oči vse intelektu dostopne elemente, ki jih obsega beseda „Žveplena kislina“. Drugih elementov v nji sploh ni. V književnem jeziku pa imajo besede poleg teh intelektualnih elementov še emocionalne, katerim se odziva čustvena stran poslušajočega človeka. In baš ti emocionalni akcenti dajejo besednemu zakladu življenje, barvo in sočnost s tem, da v določeni smeri diferencirajo pomen posameznih besed¹. Šele te emocionalne sestavine dajo kaki besedi strogo določen pomen.

Pred leti sem opazoval tri mutce pri kartah. Nisem vedel, da so mutasti; zanimali so me s svojo tiho, solidno igro, zato sem prisedel, da bi kibiciral. Šele čez nekaj iger, ko je eden začel dokazovati, da je plačal dva krajcarja preveč in da jih mora dobiti nazaj, so se mi odprle oči. — Teh treh ubožčkov sem se spomnil, ko mi je oni večer v kavarni dopovedoval rojak, da je jezik samo „občilo“. Ne, dragi moj rojak: spomnite se teh mojih treh mutcev pa boste lahko dosledno šli še dalje in rekli: „Niti za občilo nam ga ni treba; naš jezik nam je sploh — nepotreben“.

Dr. Jož. A. Glonar.

Narodnost in historizem. V eseju o Harambašiču govori Matoš o „jasnoj i poznatoj činjenici, da je narodnost prije svega jedinstvo historijsko, kulturno i političko, a manje plemensko i jezično“. Citira Renana: „Moderna narodnost je dakle historijski proizvod, uzrokovan nizom istocijlnih činjenica“. Renanovega eseja *Qu'est-ce qu'une nation?*, iz katerega slutim da je vzet gorenji citat, nimam pri roki, zato ne morem vedeti, je-li podčrtal besedo historijski Renan ali Matoš.

¹ Mimogrede: emocionalnim akcentom tujega jezika dati v slovenskem adekvatne izraze, v tem je prva — in najtežja — naloga vsakega prevajalca.

Gotovo pa je, da bi Slovenec podčrtal istociljne činjenice in tako dokumentiral naše v bodočnost usmerjeno pojmovanje zgodovine in narodnosti. Ali je zgodovina zaključena s tem hipom, ko jaz to pišem, razvoj naroda presekana s trenutkom, ko ti to čitaš? Ali mari ne teče brez konca naprej, se ne ustvarja sproti iz naših misli, sanj, želja, naporov, zmag in porazov, žrtev in dejanj? Slovencu, ki se v ljuti borbi za svoj narodni obstoj ni mogel opirati na preteklost, je vcepila dolgotrajna izkušnja trdno in zlahko prepričanje, da je preteklost samo en del, žalostni del njegove historije, in da je baš bodočnost ona polovica, do katere ima sam še moči in vpliva. Kakor je bila nekoč vsa pretekla historija — bodočnost, ki jo je bilo treba še le ostvarjati, tako se nam kaže tudi danes zgodovina našega naroda v obliki teženj, smotrov in ciljev, več ali manj jasno očrtanih, s smerjo v bodočnost. Historizem v zmyslu preteklosti more zadovoljiti samo nasičene narode, ki se jim ni več treba boriti za svojo usodo, ali otopele, ki so izgubili vero v svoje ideale. Mi pa gledamo v bodočnosti veseli in čistiljivi del svoje historije.

Morda bomo Slovenci Hrvatom in Srbom dragoceni baš zaradi svoje „nehistoričnosti“, neobveznosti napram preteklosti, zaradi nepreobloženosti z nadležno staro šaro, ki se drži vedno tudi življenja vrednih tradicij. Nimamo Dušanov in Krešimirov, zato pa nam tudi ne zaslanjajo pogleda v carstvo bodočnosti, nam ne zastavljajo pota v sveto mesto bratstva in svobode. S tega vidika smo v Jugoslaviji Slovenci najnaprednejši in najmodernejši element.

O. Ž.

Vraz-Prešeren. — Anton Loboda je zapisal v „Slovanu“: „Na novo ustanovljena „Tiskovna zadruga“ nam namerava oskrbeti med drugimi tudi prevod Merežkovskega „Leonardo da Vinci“ (Vstajenje bogov). Ravnokar pa je izdala „Moderna knjižnica“ v Zagrebu to delo v hrvaščini, v prevodu Ise Velikanovića, ki ga imenuje Savremenik „vzornega“. Čemu torej prevajati to delo zdaj posebej še v slovenščino?“ Merežkovskega roman „Leonardo da Vinci“ je izmed najznamenitejših romanov v svetovnem slovstvu. Že s poučnega in vzgojevalnega stališča bi ga morali v tisočerihih izvodih razširiti med ljudstvo. Pa nam naj pove gospod Loboda: Koliko Slovencev bo čitalo roman v hrvaškem prevodu? — Ko bi jih iskal za stavo, bi jih najbrže ne našel sto! In večina izmed teh bo obžalovala, da ji je ušlo — vsled kolikor toliko nedomače ji hrvaščine — nešteto lepot in misli. Ves ostali narod pa se naj odreče užitku in koristi Merežkovskega romana? Ali ga naj gre k Nemcem čitati? — Po tem samem „aktualnem primeru“ je razvidna škodljivost Vrazove ideje.

Loboda prorokuje: „Rešen bo Prešeren-Vrazov problem v Vrazovi smeri, ali po Prešernovi metodi“. A to ni res, gospod Loboda! Po vašem načrtu bo rešen jugoslovanski problem v Vrazovi smeri in po Vrazovi metodi; Prešeren pa se v grbu obrne ...

Vrazova ideja ni jugoslovanska ideja. Kakor je del Jugoslavije Hrvaška, je tudi Slovenija njen del, enakovreden in enakopraven del. Kdor oslabi Slovenijo oslabi vso Jugoslavijo. Ko bi bila nekdanja Vrazova ideja zmagala nad Prešernovo idejo, bi bila Slovenija oslABLJENA in oškodovana, na mejah okradena in orošana v kulturnem in političnem razvoju ovirana in izpodrezana, morda celo za zmirom izpodnesena. Vrazova ideja bi bila Jugoslavijo oslabila. Prešernova ideja je Slovenijo rešila — za Jugoslavijo. Pri Prešernu je torej jugoslovanska ideja in ne pri Vrazu.

Politično zedinjenje Hrvatov, Srbov in Slovencev je v ideji Jugoslavije. In v njej ni — Velike Hrvatske, ki bi Srbe utajila in Slovence pozobala, v njej ni — Velike Srbske, ki bi zagospodovala nad Hrvati in Slovenci; v njej ni — risum

teneatis amici! — Vélike Slovenije, ki bi si zarobila ves Balkan. V ideji Jugoslavije je ideja troedinega medsebojno v vsakem oziru enakovrednega in enakopravnega naroda slovensko-hrvatsko-srbskega. In celota bo tem večja in tem mogočnejša, čim večje in čim mogočnejše bodo posamežne enote. V zmislu jugoslovanske ideje delamo Slovenci samo tedaj, če varujemo slednjo ped slovenske zemlje pred sovragom, če se borimo za združeno Slovenijo in za njen najbujnejši procvit na gospodarskem in kulturnem polju.

Kulturnega zedinjenja Slovencev, Srbov in Hrvatov ideja Jugoslavije ne zahteva. Tu nam zadostuje približevanje in spoznavanje. Hrvaška prevodna književnost nam ne more nikdar nadomestiti slovenske prevodne književnosti. Zahteva je, da dobimo v svojem jeziku vse svetovno slovstvo, kolikor ga je potreba za kulturni narodni razvoj. In to ni nobena utopija, če prevajamo le to, kar ima kulturno vrednost ali umetniški pečat. Saj ne prevajamo samo za one stotine inteligentov, ki obvladujejo poleg materinščine tudi kak svetovni jezik. Prevodno slovstvo potrebujemo predvsem za inteligenčni naraščaj in za najširše narodove plasti. Tem pa ga moremo podajati samo v domačem jeziku. In edino potom najpopolnejšega prevoda v lastnem jeziku preide bistvo svetovnih mojstrov narodu v meso in kri. —

Trije bratje bodo gospodarji Jugoslavije, enakovredni in enakopravni bratje. Vsaki izmed njih bo svojo zemljo obdeloval in svoje duše vodil. Na boben pride oni, ki bo svoje njive zanemarjal in bo hodil k bratu robotat in osebenjkovat. Na boben pride oni, ki bo čakal samo na bob, ki zraste pri sosedu. In bratsko celokupnost bo brezmejno oškodoval. — Ne robotanje ali izkoriščanje, temveč medsebojno tekmovanje, spoznavanje, podpiranje in pogoščevanje velja med brati. Brat se veseli bratovega prospevanja in bratovih zakladov. Če pride k njemu v goste, se navdušuje ob njegovem vinu, ob njegovem cvetju, sadju, ob njegovih dragocenostih, lepih umetnostih in lepih knjigah. A samo tedaj, če je prepričan v duši, da bi mogel brata prav tako sijajno pogostiti, si more biti v svesti, da ni lastnega qrata svojega gosta — sram . . .

z. r.

Joža Lovrenčič: Deveta dežela. Trst 1917. Izdala knjigarna J. Štoka. — Tiskala tiskarna „Edinost“. Cena broš. izvodu K 3, vez. K 4. — Razven ene so vse pesmi pričujoče zbirke iz zadnjih treh, štirih let, značilne za poslednjo fazo v razvoju mladega pesnika, zastopnika najnovejše pesniške šole, ki se zbira okoli „Dom in Sveta. Ocena pride.

Matica Hrvatska je razposlala za leto 1916 sledeče knjige: Vladimir Nazor; Stoimena, priče; Marin Bego: Novele; Vjekoslav Klaić: Život i djela Pavla Rittera Vitezovića; Oton Kučera: Gibanja i sile; Dante: Božanstvena komedija, treći dio Raj in prevodu Isa Kršnjavega. O posameznih knjigah o priliki.

: Splošno kreditno društvo :

r. z. z o. z. v Ljubljani.

Hranilne vloge na knjižice in v tekočem računu se obrestujejo po 4 1/2% od dne vloge do dne dviga. Na razpolago so domači hranilniki Rentni davek plačuje zadruga sama.

Posojila se dajejo na hipoteke, zastavna pisma, osebni kredit, vrednostne listine (efekti), predujmi na lombard pod zelo ugodnimi pogoji.

Menice se eskomptujejo po razmerju bančne obrestno mere.

Telefon št. 120.

Ček-konto poštne hranilnice št. 45.156.

O M L A D I N A.

Nova publikacija „OMLADINE“:

ALOJZIJ GRADNIK: **Padajoče zvezde.**

Cena v platno vezani knjigi K 3-50.

Dobi se po knjigarnah ali „OMLADINA“, Ljubljana,
poštni predal 87.

„Tedenske slike“

so najboljše in najzanimivejše
slovenski ilustrirani tednik.

„Tedenske Slike“ stanejo: celoletno 12 kron, polletno 6 kron, četrtletno 3 krono in mesečno 1 krono. Posamezne številke se dobe po trafikah, knjigarnah in na kolodvorih izvod po 24 vinarjev.

Naročite si „Tedenske Slike“.

Zahtevajte povsod „Tedenske Slike“.

Priporočamo

„Narodno knjigarno“

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

Priporočilo častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“.

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kanclijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros en detail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdeluje od najpriprostejše do najfinejše vezi. Originalne platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisek na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminijumu i. t. d., passepartout v mnogovrstnih izpeljavah. Tisek na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

— Tvorница papirne in kartonažne industrije J. BONAČ SIN, Copova ulica, Ljubljana. —

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Knjigarna

L. Schwentner

v Ljubljani

Prešernova ulica št. 3.

priporoča sledeča dela slovenskih pesnikov :

- Aleksandrov:** *Pesmi in romance*. Broš. 3 K 50 h, eleg vez. 5 K 50 h.
- Aškerc A.:** *Zlatorog*. Planinska pravljica iz Trente. Eleg. vez. 3 K 50 h.
- Aškerc A.:** *Mučeniki*. Slike iz naše protireformacije. Broš. 3 K, v platno vez. 5 K.
- Aškerc A.:** *Junaki*. Epske pesnitve. Broš. 3 K, v platno vez. 5 K.
- Aškerc A.:** *Jadranski biseri*. Balade in romance slovenskih ribičev. Broš. 3 K, eleg. vez. 5 K.
- Aškerc A.:** *Akropolis in piramide*. Poetični sprehodi po Orientu. Broš. 3 K, eleg. vezano 5 K.
- Aškerc A.:** *Pesnitve*. Peti zbornik. 1904—1910. Broš. 4 K, eleg. vez. 6 K.
- Cankar Ivan:** *Erotika*. II. izdaja. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 70 h.
- Jeraj Vida:** *Pesmi*. Broš. 1 K 60 h, eleg. vez. 3 K 20 h.
- Kette Dragotin:** *Poezije*. Druga pomnožena in ilustrovaná izdaja. Broš. 4 K, eleg. vez. 6 K.
- Kette Dragotin:** *Poezije*. Ljudska izdaja. Broš. 1 K 80 h, vez. 3 K.
- Poljanec Ljudmila:** *Poezije*. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K.
- Prešernove poezije**. Uredil A. Aškerc. Drugi natisk. Pantheon-izdaja vez. 4 K.
- Župančič Oton:** *Čaša opojnosti*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 80 h.
- Župančič Oton:** *Cez plan*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 80 h.
- Nadalje priporoča svojo bogato zalogo slovenskih in nemških knjig, ter sprejema naročila na vse leposlovne liste.